

ระบบทางสังคมของหมู่บ้านสะเนฟอง

ก. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้านสะเนฟอง

ที่ตั้ง

หมู่บ้านสะเนฟองตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลไล่ไร่ อำเภอสังขละบุรี อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี ห่างจากจังหวัดกาญจนบุรี 224 กิโลเมตร อยู่ในหุบเขา ซึ่งล้อมรอบด้วยภูเขาทุกด้าน และมีหมู่บ้านใกล้เคียง คือ หมู่บ้านไล่ไร่ ห่างกันเป็นระยะทาง 16 กิโลเมตร บ้านตะเคียนทอง 15 กิโลเมตร หมู่บ้านกะเลาเกี 9 กิโลเมตร หมู่บ้านเกาะสะเค็ง 12 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านรดยมากจะเดินด้วยเท้า

ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้านสะเนฟอง เป็นป่าที่ยังสมบูรณ์อยู่และเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ลักษณะของป่าเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบแห้ง และป่าไม้เบญจพรรณ ไม้มีไม้สัก ไม้มีไม้ยาง ตะเคียน เสลา ตะบาก แดง ประดู่ มะค่าโมง ประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอสังขละบุรี เมื่อ พ.ศ. 2533 มีสัญชาติไทยทั้งสิ้น 9,840 คน และเป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่เข้ามาเมืองไทยโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย 7,500 คน (รายงานผลการดำเนินงานโครงการสำรวจข้อมูลประชากรชาวเขา : 2531 : 15)

อาณาเขตและคมนาคม

หมู่บ้านสะเนฟอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลไล่ไร่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 1,350 ไร่ แต่จำนวนพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง 857 ไร่ มีหุบเขาล้อมรอบ มีอาณาเขตติดต่อคือ

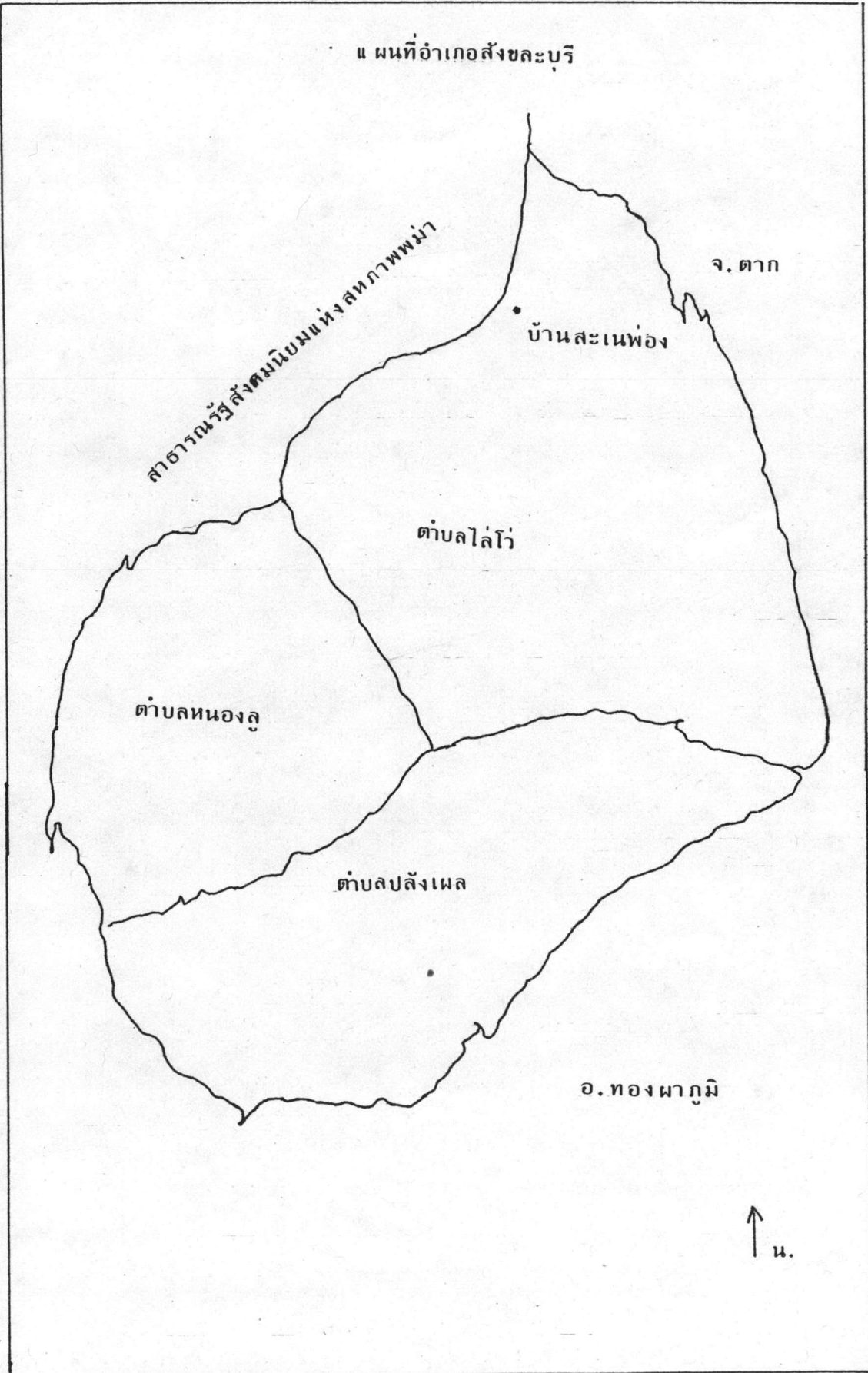
ทิศเหนือ จด หมู่บ้านไร่รวุ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 15 กิโลเมตร
ทิศใต้ จด ห้วยเขราคะ

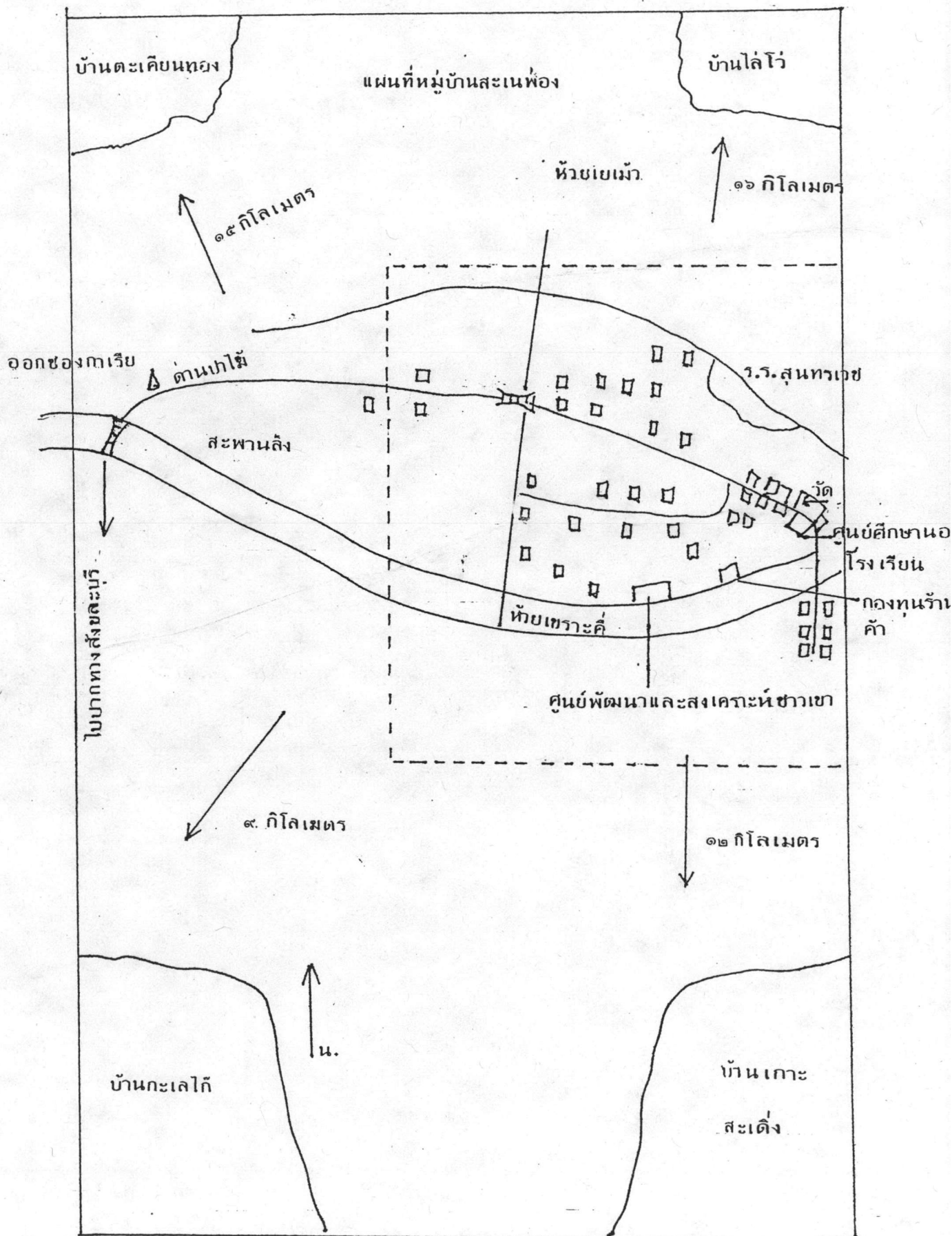
ทิศตะวันออก จด หมู่บ้านกะเลาเกี และหมู่บ้านกองม่องทะ

ทิศตะวันออก จด หมู่บ้านตะเคียนทอง และอำเภอสังขละบุรี

การติดต่อกับอำเภอจะมีเส้นทางเป็นทางเดินดินประมาณ 9 กิโลเมตร
ซึ่งต้องไปเชื่อมกับทางลาดยางอีก 9 กิโลเมตร จึงจะถึงตัวอำเภอสังขละบุรี หน้า
ฝนเส้นทางเดินส่วนมากต้องเดิน ส่วนในหน้าแล้งรถยนต์สามารถวิ่งเข้าได้ถึง
หมู่บ้าน ดังนั้น ในหน้าฝน ชาวบ้านจึงต้องเดินออกจากหมู่บ้านไปต่อรถยนต์ที่ปากทาง
เป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร ทางเดินนี้เป็นทางเดินที่จะเชื่อมต่อกับหมู่บ้านเกาะ
สะเต็ง บ้านกะเลาเกี หมู่บ้านไร่ไร่ป่า ไปจนถึงทางเดินเข้าเมืองพุจิว บ้านจะแก
จนถึงเมืองคลิตี้ และทางเดินนี้ต่อไปจนถึงท้ายเรือไปออกเกริงกะเวีย และลาดหญ้า
ได้ การติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีเดินเท้า เพื่อเข้าไปมาหาผู้กัน
นอกจากเดินแล้วยังมีช้าง เป็นพาหนะสำหรับขนส่งและบรรทุกของ ในฤดูแล้งจะมี
รถยนต์เข้าถึงหมู่บ้านได้ แต่คนในหมู่บ้านไม่มีรถยนต์ใช้เลย

ประวัติหมู่บ้านสะเนพ่อง

กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านสะเนพ่องเป็นกะเหรี่ยงโบราณทั้งหมด ความเป็นมาของหมู่บ้านนี้ไม่มีใครสามารถยืนยันได้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร แต่จากการสอบถามได้ความแต่เพียงว่าหมู่บ้านนี้ตั้งมาประมาณ 200 ปีเศษ และไม่ได้ย้ายไปไหนจนกระทั่งปัจจุบัน จากการบอกเล่าของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายปะโรยัพ เสตะพันธ์ ซึ่งบิดาของนายปะโรยัพ คือ นายชาจี เสตะพันธ์ บุตรของนายทะจาร์ปี่ ที่เกิดจากภรรยากะเหรี่ยง

สมัยก่อนคนไทยกับคนกะเหรี่ยง กินข้าว กินไก่ กินหมูเหมือนกัน มีการกินเหล้า เล่นการพนัน ชอบสูบบุหรี่ (ฝิ่น, กัญชา) ชอบกินเหล้าทั้งหมู่บ้านและกินมากจนไม่ทำงาน ก็มีพระฤๅษีห้ามไม่ให้กิน (ฤๅษี ภาษากะเหรี่ยง เรียก ตะละกง คล้ายพวกกินมังสาวิรัต หรือเป็นพวกนับถือศาสนาพุทธ ลัทธิพระศรีอารีย์ ถือศีลกินเจ นุ่งเหลือง นุ่งเหลือง ไร่หมยขาว เกล้าสมมวย) ฤๅษีคนนั้นเห็นชาวบ้านมีวามอบายมุข ชอบดื่มเหล้า สูบฝิ่น สูบกัญชากันมาก จึงห้ามชาวบ้านไม่ให้ดื่มเหล้าสูบบุหรี่เสพติด ให้ชาวบ้านขยันทำงาน ในวันที่พระฤๅษีมาเตือนสั่งห้ามชาวบ้านให้เลิกอบายมุข ทำให้ชาวบ้านล้มตายลงโดยไม่ทราบสาเหตุเป็นจำนวนมากถึง 30 คน ฤๅษีก็เข้าใจว่าสิ่งที่ท่านห้ามนั้นคงรุนแรงเกินไป ดังนั้นฤๅษีจึงบอกให้ทำการไหว้ผีอันหรือผีบ้านผีละครั้งอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อชาวบ้านเลี้ยงผีอันก็ไม่มีคนตายอีก การเลี้ยงผีอันคือการไปขุดตัวอัน (สัตว์ที่ชอบขุดรูอยู่ใต้ดินจำพวกตุ่น) ชาวกะเหรี่ยงมีความชำนาญในการหาตัวอัน เขาจะไปขุดเอาตัวอันมา แล้วเอาไปปลวกขนออก จัดใส่ถาดดอกไม้ 3 ดอก เทียน 3 เล่ม (เทียนทำด้วยขี้ผึ้งแท้) แล้วเอาไปไหว้ที่ต้นไม้อายุภายในหมู่บ้านทางทิศตะวันตก ผู้ทำพิธีต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำทุกปี ถ้าไหว้ต้นไม้อันไหนต้องไหว้ต้นไม้อันนั้นทุกปีเป็นประจำ แต่ฤๅษียังห้ามชาวบ้านเลี้ยงเบ็ดไก่ หมู เพราะต้องการให้ชาวบ้านกินมังสาวิรัต แต่ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าเลี้ยงเบ็ดไก่ หมูในหมู่บ้านจะทำให้เสือเข้ามากัดคนในหมู่บ้าน ถ้าชาวบ้านเลี้ยงสัตว์เหล่านี้จะต้องไปเลี้ยงนอกหมู่บ้าน

คนกะเหรี่ยงกับคนไทยจึงแยกจากกัน คนกะเหรี่ยงไม่กินเหล้า ไม่กินเนื้อหมู ไข่ เบ็ด แต่ตอนนี้กินเนื้อหมู เนื้อไก่แล้ว และในช่วงก่อนตายพระยาธิบดีท่านายไว้ก่อนล่วงหน้า อดยเสียดายเอาเมล็ดแตงโรมที่คั่วแล้วไปปลูกและอธิษฐานว่า ถ้าในอนาคตจะมีสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้น ก็ขอให้เมล็ดแตงโรมเหล่านี้งอกออกมา ซึ่งหมายถึงว่าจะมีการกินเหล้า เล่นการพนันอยู่อีกกลับเป็นอย่างไรก็ตาม พระยาธิบดีจึงตกลงใจยอมเสียชีวิตรอดยให้ชาวบ้านเผา หลังจากนั้นชาวบ้านก็เชื่อฟังและไม่กินเหล้า ไม่เล่นการพนัน ไม่กินหมู ไม่กินเบ็ด ไม่กินไข่

พระยาธิบดีตาย พระศรีสุวรรณมาตุแลแทน ชาวบ้านก็ยังไม่ทำกัน (ไม่มีการกินเหล้า เล่นการพนัน) พุทธศักราชที่ 6 สวรรคต ช่วงขึ้นสมัยรัชกาลที่ 7 พระศรีสุวรรณลงไปช่วยราชการ รัชกาลที่ 7 ขึ้นมาได้มีการทำบุญบ้านชาวกะเหรี่ยงครั้งใหญ่ติดต่อกันถึง 3 ปี และลงไปเยี่ยมราชการ 1 ครั้ง พอพระศรีสุวรรณเสียชีวิตลง ทหารไปขึ้นปกครองแทน และทำตามแบบพระศรีสุวรรณ ทหารไปมีภรรยา 3 คน มีทั้งมอญ ไทย กะเหรี่ยง และได้เป็นนายอำเภอสังขละบุรีคนแรก

ภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศของหมู่บ้านสะเน่พ่อง เป็นแบบป่ากึ่งเมืองร้อนเมืองหนาว (semi-temperature zone) แม้จะมี 3 ฤดูก็จริง แต่ฤดูร้อนจะมีช่วงสั้นที่สุด คือประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน แต่ถึงกระนั้นอุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 20 องศาเซลเซียส ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนพฤษภาคม-จนถึงปลายเดือนตุลาคม และฤดูหนาวต่อเนื่องไปตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคมจนถึงกุมภาพันธ์ อุณหภูมิโดยเฉลี่ยในเวลากลางคืน ประมาณ 4 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่านี้ถ้าเป็นฤดูหนาว

ลักษณะทางประชากร

ประชากรในหมู่บ้านเป็นชาวกะเหรี่ยงรเปอร์ทั้งหมด ซึ่งเรียกตนเองว่า "กะโรหลง" เป็นชาวกะเหรี่ยงสัญชาติไทย แต่มีบางคนที่ยังไม่มียุชาติ และไม่มียุ

ชื่อในทะเบียนบ้าน

ในหมู่บ้านสะเนฟองมีประชากรทั้งหมด

เพศชาย	128 คน
เพศหญิง	120 คน
จำนวนหลังคาเรือน	40 หลังคาเรือน
จำนวนครอบครัว	52 ครอบครัว
ประชากรที่มีทะเบียนราษฎรแล้ว	51 ครอบครัว 213 คน
ประชากรที่มีบัตรประชาชน	50 ครอบครัว 120 คน

ตารางที่ 1 แสดงช่วงอายุประชากรในหมู่บ้านสะเนฟอง

อายุ	ชาย	หญิง
1-7 ปี	39	26
8-14 ปี	22	15
15-44 ปี	51	45
45-60 ปี	15	11
60 ปีขึ้นไป	1	5
รวม	128	102

สถิติการเกิด-ตาย

ตาย 6 คน	ชาย 3 คน	หญิง 6 คน
เกิด 12 คน	ชาย 8 คน	หญิง 4 คน

จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 6-10 คน (ข้อมูลจาก
ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กาญจนบุรี เดือนพฤศจิกายน : 2533)

ระบบเครือญาติ

ในหมู่บ้านประกอบด้วยครัวเรือนหลายครัวเรือน หลายกลุ่มที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในด้านการเป็นญาติพี่น้องซึ่งกันและกัน มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้นทางสังคมที่เด่นชัด มีเพียงการจัดลำดับระบบอาวุโสของบุคคลที่อยู่อาศัยในเครือญาติเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางด้านเครือญาตินี้จะมีทางฝ่ายมารดา มีความใกล้ชิดและเหนียวแน่นกว่าฝ่ายบิดา เพราะเขาจะนับถือสกุลแซ่ทางฝ่ายมารดา (Matrilinal descent)

สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีลักษณะ เป็นสังคมชนบทแบบดั้งเดิม อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน คือ การทำไร่ ทำสวน และรับจ้าง

ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานทั้งทางผลิตและการบริโภค ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ นั้นมักทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพร่วมกัน ผลผลิตที่ได้จะเก็บไว้บริโภคเองไม่จำหน่าย ยกเว้นกรณีที่ผลผลิตเหลือจากการบริโภคจะขาย แร่งงานได้มาจากสมาชิกในครอบครัว บางครั้งก็ได้แรงงานจากญาติ เช่น พี่ชาย น้องชาย น้องเขย ยังมีการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกันอยู่

นอกจากนี้ครอบครัวยังมีบทบาทหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัว ในการเลี้ยงดูและการฝึกอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้รู้จักการทำมาหากิน การช่วยตัวเอง และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีประจำเผ่าของตน

ชุมชนของชาวเขาในหมู่บ้าน เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อการยังชีพเป็นส่วนนำ และยังมีลักษณะเป็นชุมชนที่ยึดประเพณีเก่า ๆ อย่างเคร่งครัด

เช่น การนับถือผีต่าง ๆ มากมายกลุ่มที่ตนดำรงวัฒนธรรมประเพณีไว้ให้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คือกลุ่มผู้อาวุโสและหมอผีประจำหมู่บ้าน กลุ่มผู้เยาว์จะให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้เฒ่าหรือผู้อาวุโส

ระยะเวลาที่อยู่ชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิด มีจำนวนน้อยมากที่ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนใหญ่ที่มีการอพยพเข้ามา มักมาจากประเพณีของชาวกะเหรี่ยง เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องย้ายมาอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ฝ่ายหญิง (Matrilocal) เพื่อช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำงานด้านการเกษตร เช่น ทำไร่ข้าว ข้าวรพต อาศัยระยะเวลาหนึ่งก็จะแยกครอบครัวออกไปปลูกบ้านในบริเวณบ้านของพ่อแม่ฝ่ายหญิง

ตารางที่ 2 การอพยพของกะเหรี่ยงในหมู่บ้านสะเนพ่อง

การอพยพ	จำนวนครอบครัว
อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดั้งเดิม	27
ย้ายมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง	8
ย้ายมาจากอำเภอเดียวกัน	5
รวม	40

(ข้อมูลศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กาญจนบุรี พฤศจิกายน 2533)

ลักษณะ หมู่บ้าน สะเนพ่อง

ชุมชนบ้านสะเนพ่องมีจำนวน 40 หลังคาเรือน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มติดกันบริเวณที่ราบหุบเขาล้อมรอบ มีแหล่งน้ำที่สำคัญที่ซับบริเวณคือ ห้วยเขราคี ซึ่งมีน้ำไหลผ่านตลอดปี บ้านเรือนส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่ใกล้ห้วยเขราคี และมีลำห้วยอีกแห่งไหลผ่านหมู่บ้านคือ ห้วยเยเม้ว ซึ่งมีน้ำน้อยและในฤดูแล้งน้ำจะแห้ง ส่วนในห้วยเขราคีจะมีปลาชุมสำหรับบริโภคได้ตลอดปี สัตว์ป่าที่พบและสามารถใช้เป็นอาหารได้ ได้แก่ อีเก้ง ค่าง อีเห็น กระรอก กระแต กล้วยป่า กวาง ฯลฯ แต่การจับสัตว์ป่าเหล่านี้ ถูกควบคุมจากหน่วยพิทักษ์ป่าที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน โดยมีข้อแม้ว่าให้ชาวบ้านสามารถจับสัตว์เหล่านี้บริโภคได้ แต่ห้ามล่าเพื่อขาย หรือฆ่าสัตว์เหล่านี้ได้ในกรณีที่ป้องกันตนเองหรือทรัพย์สิน แต่ข้อแม้เหล่านี้ก็ไม่ชัดเจนนัก และเป็นการประนีประนอมระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะห้ามตัดต้นไม้ใหญ่ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น จะตัดได้เฉพาะไม้ไผ่สำหรับชาวบ้านเท่านั้น ทำให้บ้านเรือนที่สร้างไม่คงทน ต้องมีการปลูกสร้างใหม่ทุก 5 ปีโดยประมาณ จากหน่วยพิทักษ์ป่าไม้ที่ตั้งอยู่ ก็ยังมีหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา ศูนย์การศึกษาออกรงเรียน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มกองทุน ร้านค้า วัด และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ลักษณะบ้านเรือน

บ้านของชาวกะเหรี่ยงมักจะตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำ เพราะเขาถือว่ามีความสำคัญมาก บ้านกะเหรี่ยงที่สะเนพ่องก็เช่นเดียวกัน เขาตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มในบริเวณที่ราบหุบเขาล้อมรอบ มีห้วยน้ำเขราคีไหลผ่านหมู่บ้านตลอดปี และมีห้วยน้ำเยเม้ว ลักษณะการปลูกบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือน ยกพื้นสูงวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น บ้านกะเหรี่ยง มีหลายประเภทโดยแยกตามวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง เช่น บ้านที่สร้างโดยมีเสา ๖ เสา เป็นไม้ไผ่หรือชำไม้จริง ส่วนที่ใช้ไม้ไผ่เป็นเสา ๆ มัดด้วยตอก และใช้ไม้ไผ่สับเป็นพาด (น้ำไม้ไผ่ทั้งสามมาทูลาให้แบนเป็นแผ่น) สำหรับทาฝาบ้าน ผากันห้องและฝาบุพื้นบ้าน ส่วนหลังคา บ้านก็

มุงด้วยจาก ใบหญ้าคา หรือเรียกว่า แปก หรือมุงหลังคาด้วยใบตองก้อ บ้านลักษณะ
นี้มักจะไม่มีม้านคางถาวร ส่วนใหญ่จะต้องสร้างใหม่ทุกห้าปี แต่ก็มีบางบ้านที่สร้างด้วย
ไม้จริง 4 หลัง หลังคามุงด้วยสังกะสี เพราะทนทานและไม่รั่ว สำหรับบ้านไม้จริง
จะสร้างจากไม้แดง ที่หมู่บ้านมีไม้แดงมาก เขาจะไปเลื่อยไม้านป่าและเลื่อยเอง
แต่ต้องรับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเห็นสมควรจึงอนุญาตให้ตัดได้ เสาบ้าน
จะใช้ไม้ทั้งต้น ปอกเปลือกออก และหลังคาสังกะสี ผาบ้านและผาห้องใช้ไม้สับพาก
ติดติดกับเสา ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงเท่าที่ผู้วิจัยสำรวจพบว่าบ้านที่มุงด้วยสังกะสีมี 17
ครัวเรือน จาก หรือหญ้าคา 19 ครัวเรือน ใบหวาย 4 ครัวเรือน

ภายในบ้านจะมีห้องซึ่งกันด้วยพากเพียง 1 ห้อง ไม่มีหน้าต่างจะมีช่อง
ว่างเว้นไว้เป็นช่องให้อากาศผ่านเข้า พ่อแม่และลูกจะนอนรวมกันกรณีลูกยังเล็ก
แต่ถ้าารตและเป็นบุตรสาวจะให้นอนในห้อง ส่วนคนอื่น ๆ เช่น พี่น้องที่เป็นผู้ชาย
หรือญาติผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะนอนชานเรือน บ้านมีลักษณะสี่เหลี่ยม ขนาดของ
บ้านก็ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในบ้าน และมีปัญหาเรื่องวัสดุก่อสร้างก็ต้องซื้อในตัว
เมือง และการคมนาคมก็ไม่สะดวก ไม่มีรถที่จะขนวัสดุ จึงต้องใช้แรงงานคนแบก
เป็นระยะทางไกล ๆ ชาวกะเหรี่ยงนิยมปลูกบ้านในฤดูแล้ง เพราะรถยนต์เข้า
หมู่บ้านได้ การขนส่งทำได้สะดวกกว่าในฤดูฝน

สำหรับบันไดบ้านจะทำจากลำไม้ไผ่ 2 ลำ นำมาเจาะช่องให้ได้ระดับ
ตรงกัน มีขนาดตามต้องการ สำหรับขั้นบันไดก็ทำด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก เกลาผิวให้เรียบ
ความกว้างและความยาวของบันไดนั้นทำตามความพอใจของเจ้าของบ้าน แล้วนำขั้น
บันไดที่เกลาแล้วสอดเข้าไปทางช่องที่เจาะไว้ ที่ตัวบันไดทั้ง 2 ลำ ไม่มีการเอา
ดอกมามัด เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นขั้นบันไดเมื่อสอดเข้าไปทางช่องที่เจาะไว้จะยื่นตัว
บันไดออกไปทั้งสองข้างเพื่อไม่ให้ขั้นบันไดหลุดง่าย การขึ้นลงบันไดประเภทนี้น่ากลัว
ตกพอสมควรสำหรับคนไม่เคยขึ้นบันไดนี้ แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ขึ้นลงได้อย่างรวดเร็ว
เพราะความเคยชิน ผู้วิจัยสังเกตว่า ถ้าหากบ้านใดไม่มีคนอยู่บ้าน เขาจะไม่พาด
บันไดไว้กับตัวบ้านตามปกติ แต่จะนำไปพาดไว้กับผาข้างบ้าน หรือนำไปวางราบกับ
พื้นดิน แสดงว่าไม่มีใครอยู่บ้าน อาจจะไปพบญาติหรือเข้าเมือง ปิดประตูห้องไว้

ของอื่น ๆ จะวางไว้ตามปกติ

ชาวกะเหรี่ยงจะทาศรัวบนบ้าน จะมีเตาไฟวางกลางบ้านซึ่งเตาไฟนี้ จะใช้หินวางเป็น 3 เส้า ใช้ถ่านและฟืนในการหุงต้ม หรือบางบ้านก็ใช้เตาถ่าน แบบคนไทย ใช้ถ่านไม้ เค้าเองเป็นเชื้อเพลิง ภายในบ้านไม่ค่อยมีสิ่งของ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่มีระดับบ้าน ผู้วิจัยพบว่าภายในบ้านมีเตาไฟ ชั้นเก็บอาหาร ชั้นวางถ้วยชามและที่คว่ำจานห้องนอนมีหมอน ผ้าห่ม มุ้ง (บางบ้านไม่มี) ราวตากผ้าใช้เชือกในล่อนพาดผาบ้าน หรืออาจจะเอาเสื่อผ่า พาดผาบ้าน ดูไม่มีระเบียบ บางบ้านที่ไม่มียุ่งฉางใส่ข้าว จะเก็บข้าวไว้บ้านโดย จะใส่หลัวไว้ (หลัวมีลักษณะ เป็นไม้แผ่นเหลาแล้วสานเป็นตาข่าย รูปรียาว)

ผู้วิจัยพบว่าบนบ้านกะเหรี่ยงส่วนใหญ่มักมีหิ้งที่ตั้งไว้ตรงมุมของบ้าน บนหิ้ง หิ้งจะมีต้นไม้วางปลูกไว้ในกระถาง หรือบางทีก็ใช้ปักในขวดคอยาว มีไว้สำหรับคนใน บ้านกราบไหว้บูชา มีแก้วใส่น้ำ ข้าว และบางบ้านก็มีหิ้งบูชาพระ และมีรูปพระบูชา ต่างหากจากหิ้งหิ้ง

บ้านกะเหรี่ยงมักปลูกไม้ต้นสูง เพราะมีความเชื่อถือในด้านโรคกลางเกี่ยวกับการขึ้นบันไดลงบันได คือถ้าผู้ที่มาเยี่ยมเยียนที่บ้าน ทำบันไดหักตอนขาขึ้นบ้าน เจ้าของบ้านจะดีใจ เพราะเขาถือว่าผู้ที่มาเยี่ยมเยียนนำโรคกลางมาให้มาก จึงทำ ให้บันไดหัก เจ้าของบ้านจะจัดการต้อนรับและรับขวัญโดยนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง พร้อมกับมอบเงินให้อีกเล็กน้อย หรืออาจจะให้บุหรี่ปูน 1 มวน และผูกข้อมือด้วยด้าย ขาว แต่ตอนขากลับผู้มาเยี่ยมเยียนทำบันไดหัก เจ้าของบ้านจะโกรธไม่พอใจ เพราะเขาถือว่านำเอาโรคกลางและทรัพย์สินของเจ้าของบ้านติดไปกับตนด้วย จะทำ ให้เกิดโรคร้ายแก่คนที่อาศัยอยู่บ้าน บุคคลนั้นจะต้องเสียค่าทำขวัญให้แก่เจ้าของ บ้านด้วยเงิน 3 สลึง หรือ 75 สตางค์ หรืออย่างน้อยกว่านั้นตามแต่กฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ข้อห้ามอีกอย่างคือ ห้ามกระโดดลงจากบ้าน การขึ้นลงต้องใช้ลงทางบันได แต่ถ้าขึ้นทางอื่นที่มีใช้บันได จะต้องลงทางเดิมที่ขึ้นมา บันไดบ้านของกะเหรี่ยงเป็น

บ้านโตที่ยกออกได้

หมู่บ้านสะเนพงษ์ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านต้องใช้แสงสว่างจากตะเกียง น้ำมันก๊าด หรือจุดเทียนไข ในตอนกลางคืนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยจุดไฟสว่าง มีเพียงบางบ้านเท่านั้น เพราะเขาจะเข้านอนแต่หัวค่ำ จะได้ไม่เปลืองน้ำมันก๊าด และไม่รู้ว่าทำอะไร เวลาเดินทางในกลางคืน เขาจะไม่ใช้ไฟฉายส่องทางเพราะเขาชำนาญทางในหมู่บ้าน เขาจะอาศัยแสงสว่างจากดวงจันทร์ช่วยในการเดินทาง

ลักษณะนิสัย

ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนพงษ์มีนิสัยชอบสันโดษ รักความสงบ รักชีวิตในป่า ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ไม่ชอบพบปะบุคคลภายนอกหรือคนแปลกหน้า ไม่ชอบความขุมนุ่นววย ไม่ชอบแก่งแย่งที่หากิน รักพวกพ้อง เยือกเย็น สุขุม ไม่ลึกลับขมขื่น ไม่ทู่ซี้สามีภรรยา ไม่คบชู้ แต่มีความรู้สึกในชาติพันธุ์ของตน มักจะรู้สึกว่าคุณไม่เอาชคนไทย มีความรู้สึกแบ่งแยกตนเองออกจากสังคมไทยอยู่บ้าง แต่ไม่รุนแรง

การแต่งกาย

ในเวลาปกติชาวบ้านจะแต่งกายไม่แตกต่างไปจากชาวพื้นราบหรือคนไทย นัก คือจะใส่เสื้อยืด หมิงนุ่งผ้าถุง ชายใส่กางเกงหรือรสร่ง ส่วนในเวลาที่มีเทศกาลหรืองานพิธี ชาวบ้านจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ากะเหรี่ยง เขาจะมีไว้อย่างน้อยคนละชุด เครื่องแต่งกายจะซื้อหาจากในเมือง ซึ่งผิดกับแต่ก่อนมีการทอผ้าและเย็บผ้าใส่เอง การแต่งกายชุดกะเหรี่ยงจะใส่ทำบุญหรือมีงานเทศกาล การแต่งกายยังแยกว่า ถ้าเป็นหญิงรสดจะแต่งชุดสีขาวล้วน บกสีแดงทั้งชุด ถ้าสาวที่แต่งงานแล้วไปใส่ชุดเสื้อผ้าคนรสด เขาถือว่าไม่ดีแก่ตัวเอง ถ้าคนมีอายุหรือคนชราจะใส่เสื้อสีขาว ผ้าถุงสีแดง

หญิงสาวในหมู่บ้านนิยมไว้ผมยาวและเกล้าผมมวย ส่วนมากไม่มีเครื่องประดับ นอกจากนี้ยังนิยมกินหมากทั้งหญิงและชาย ชาวบ้านไม่ว่าเด็ก ผู้หญิงหรือ

ผู้ชาย ผู้ใหญ่นิยมสูบบุหรี่ เก่งกล้าหาญด้วยรากลึกเจ้าไม้ไฟ บางอันทำด้วยโลหะเงิน จะเริ่มสูบกันตั้งแต่เด็ก

ข. ระบบสังคมของหมู่บ้านสะเนฟอง

1. ระบบครอบครัว

หมู่บ้านสะเนฟองส่วนใหญ่มักมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมีอยู่ 34 ครอบครัว ที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก และญาติพี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย และลูกสาว เมื่อแต่งงานแล้วนางามีเข้ามาอาศัยในบ้าน อีก 6 ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น

ตารางที่ 3 แสดงประเภทของครอบครัว

ครอบครัว	จำนวน (ครอบครัว)	ร้อยละ
เดี่ยว	6	15
ขยาย	34	85
รวม	40	100

ส่วนในเรื่องขนาดของครอบครัวโดยเฉลี่ย 6-10 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจัดได้ว่าเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะเกี่ยวกับประเพณีที่บุตรสาวแต่งงานแล้วที่อยู่หลังแต่งงานจะต้องอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เรียกว่า Matrilocal

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวกะเหรี่ยงนั้นเป็นชุมชนชนบท ซึ่งมีลักษณะแบบดั้งเดิมอยู่มาก ครอบครัวมีความสำคัญกับทุกคนในครอบครัว และมีความผูกพันกับครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวมาก สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ทุกคนมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งทำหน้าที่ต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านการทำมาหากิน เศรษฐกิจ การเลี้ยงดูอบรม การสั่งสอนบุตรหลาน การสอนให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือตนเองและครอบครัว อบรมให้รู้จักระเบียบของชุมชน หรือสอนให้รู้จักการปฏิบัติที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ถ้ายทอดคุณค่า วิถีประเพณีปฏิบัติ และมาตรฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่นั้นชุมชน ครอบครัวจึงทำหน้าที่ทุกอย่างในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตดูพบว่า ภรรยาชาวกะเหรี่ยงได้รับการยกย่องจากสามีโดยให้เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องภายในบ้าน เช่น ในเรื่องค่าใช้จ่ายเงินในครอบครัว ดูแลบ้าน อบรมบุตรหลาน แต่สำหรับเรื่องภายนอกบ้านจะเป็นเรื่องของสามีมีอำนาจการตัดสินใจ การประกอบอาชีพ การลงทฤษฎบุตรหลานที่หาผิด เท่าที่ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เห็นว่าครอบครัวของชาวกะเหรี่ยงแต่ละครอบครัวนั้นมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สามีภรรยามีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่มีการทะเลาะ ข่มขู่หรือทุบตีกัน ภรรยาจะเชื่อฟังสามี แต่ละคนจะรู้หน้าที่ของตนเอง คู่สามีภรรยาจะมีอายุไม่แตกต่างกันมากนัก สามีมักจะแก่กว่าภรรยาเป็นส่วนมาก ในเรื่องการหย่าร้างนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีคู่สามีภรรยาที่หย่าร้างกันเพียง 1 คู่เท่านั้น ซึ่งฝ่ายชายเป็นผู้ชายไทยที่อยู่นอกหมู่บ้านไม่ภรรยาหนุ่ม หญิงกะเหรี่ยงก็กลับมาอยู่บ้านแม่ตนเอง ชาวกะเหรี่ยงส่วนมากนิยมมีผัวเดียวเมียเดียว ไม่นิยมการหย่าร้าง แต่ถ้าอยู่ด้วยกันไม่ได้จริง ๆ เขาก็จะเลิกกัน แต่ไม่มีเรื่องทะเลาะอย่างรุนแรง

ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก หลาน สะใภ้ เขย ทุกคนต่างอยู่กัน
อย่างสงบสุข ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัว สมาชิก
ในครอบครัวต่างก็ให้ความเคารพยำเกรงผู้ใหญ่อยุ่เฉพาะ ปู่ ยา ตา ยาย พ่อ แม่
ซึ่งลูกหลาน สะใภ้ เขย ให้ความเคารพเชื่อฟัง ถ้าทำผิดจะต้องถูกลงโทษ เขาจะ
ไม่ฝ่าฝืนกฎต่าง ๆ ภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ ก็จะมีควม
รักใคร่กลมเกลียวกัน แม้ว่าบางครั้งจะมีเรื่องทะเลาะกันบ้าง แต่ก็ยังรักกัน ช่วย
เหลือกัน

การย่องสาว

เมื่อหญิงสาวคนใดเปลี่ยนใส่ชุดสีแดงแล้วก็ถือว่าเป็นสาวเต็มตัว พร้อมทั้ง
จะมีสามีได้แล้ว พ่อแม่จะจัดการให้ลูกสาวแยกนอนต่างหากโดยให้นอนในห้อง เพื่อ
ว่าหนุ่มคนใดในหมู่บ้านที่หมายปองลูกสาวของตนจะได้มาย่องสาว ซึ่งจะนัดหมายกัน
ก่อนก็ได้หรือไม่ได้นัดหมายกันมาก่อนก็ได้ จะย่องตอนกลางคืนก็ค้ำหน้าก็ได้ หญิง
สาวจะตื่นหรือหลับก็ไม่มียุบสรรคใด ๆ เพราะประตูห้องนอนของหญิงสาวจะไม่ใส่
กลอน ถ้าหนุ่มย่องตอนสาวนอนหลับก็ต้องปลุกให้ตื่นขึ้นเสียก่อนแล้วจึงค่อยพูดจากัน
ถ้าสาวไม่พอใจหนุ่มก็จะจุดตะเกียงคุยกัน แต่ถ้าหนุ่มคนใดสาวพอใจ หนุ่มสาวจะคุย
กระซิบกันเบาที่สุดในความมืดนั้น

ถ้าหนุ่มคนใดต้องการที่จะได้สาวมาเป็นภรรยา จะต้องพยายามย่อง
สาวให้ได้ครบ 3 คืนติด ๆ กัน ถ้าสาวบอกพ่อแม่ พ่อแม่ก็จะไปบอกผู้ใหญ่วillage หรือ
ผู้เฒ่าซึ่งจะเรียกหนุ่มสาวมาพร้อมทั้งพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายมาตกลงกัน ถ้าไม่มีอุปสรรค
ก็ทำพิธีบอกผีบรรพบุรุษ แล้วนัดวันแต่งงาน ก่อนที่จะถึงวันแต่งงาน หนุ่มจะย่องสาว
ได้ทุกคืน โดยไม่มีหนุ่มคนอื่นมาย่องเด็ดขาด

ในขณะที่ผู้เฒ่าเรียกทุกฝ่ายมาตกลงกัน ถ้าฝ่ายชายไม่ตกลงด้วย ฝ่ายชาย
จะต้องถูกปรับตามแต่ผู้เฒ่าจะเห็นเหมาะสม เช่น ปรับ 10, 30, 50 บาท เงินที่
ปรับได้เท่าไร ผู้ตัดสินจะเอาไปหรือบางทีก็ให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง

แต่ถ้าหนุ่มคนใดไปย่องสาว 3 คืน สาวไม่ยอมบอกพ่อแม่สักที เพราะสาวไม่รัก และไม่ต้องการแต่งงานด้วย แต่ก็มีหนุ่มบางคนไปย่องสาว 2 คืน หรือคืนเดียว ก็ไม่ยอมไปอีกกลับไปหาสาวอื่นย่องต่อไป

การย่องสาวในสมัยก่อน เมื่อเป็นที่พอใจจึงมีการแต่งงานเกิดขึ้น แต่ถ้าย่องสาวฝ่ายหญิงไม่ต้องการที่จะแต่งงานด้วย ก็จะไม่มีการบอกผู้ว่าผู้ใหญ่รับรู้ ปัจจุบันการย่องสาวนั้นก็ยังคงมีอยู่บ้าง

พิธีแต่งงาน

การแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงเป็นแบบผัวเดียว เมียเดียว เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะมาอยู่กับฝ่ายหญิง เป็นเวลาพอสมควรจะแยกครอบครัวออกไปแต่ก็ยังอยู่ภายในบริเวณบ้านของฝ่ายหญิง หรือจะอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิงต่อไปก็ได้ ก่อนถึงวันแต่งงาน เจ้าบ่าวต้องเตรียมหาเนื้อสัตว์ อดยออกไปหาหน่ป่า เพื่อมาเลี้ยงเพื่อนฝูงและแขกที่มาในงานและมีขันหมาก เช่น เสือ หมอน ถาด จาน ถ้วยใส่กับข้าว ขันน้ำ ผ้าห่ม ถูย้อมใส่เงินอย่างละ 1 ชิ้น และสิ่งที่ขาดไม่ได้ในงานแต่งงานคือ ขนมหองร้อย

ขนมหองร้อย เป็นขนมหะเหรี่ยงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการแต่งงาน และเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ การทำขนมหองร้อยเขาใช้ข้าวเหนียว (ดำ หรือขาวก็ได้) นำไปแช่น้ำ 3-4 ชั่วโมง แล้วนึ่งให้สุก เอางาดำ หรืองาขาวหรือไข่แดง (หรือเรียกว่า งาหอม เมล็ดคล้ายงา แต่เมล็ดกลมและใหญ่กว่า) ผสมเกลือตำให้ละเอียดก่อน เอาข้าวเหนียวที่นึ่งแล้วใส่ครกกระเดื่องหรือครกไม้ แล้วให้คนเหยียบครกก็คนก็ได้ แต่คนที่เหยียบครกกระเดื่องหรือครกไม้จะต้องเป็นหญิงรสดหรือชายรสดก็ได้ และพ่อแม่เขาจะต้องมีชีวิตรอยู่ครบทั้งสองคน ตำข้าวเหนียวใส่ลงไปผสม (ใส่งาเพื่อกันไม่ให้ข้าวเหนียวติดครก) ตำจนกว่าข้าวเหนียวกับงาเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วรับประทานกับน้ำตาลทราย กะเหรี่ยงมักจะนิยมนำข้าวเหนียวทำขนมมากกว่า

ปัจจุบันการแต่งงานของกะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง บางทีก็มีการย่องสาวหรือไม่มีก็ได้ แต่การแต่งกายนั้นยังคงใส่ชุดกะเหรี่ยง สีนสอดก็มีเครื่องเรือน เช่น ที่นอน มุ้ง หมอน ผ้าห่ม ถ้วย จาน ฯลฯ เงินตามแต่ตกลงกัน และมีการประกอบพิธีกรรมผสมระหว่างกะเหรี่ยงและไทย คือมีหมอผีทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ และพระสงฆ์สวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว มีการเลี้ยงเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องเสร็จแล้วมีการส่งตัวเจ้าสาวเข้าหอ (อาจเป็นตอนกลางวันหรือกลางคืนก็ได้) มีการบูที่นอนโดยผู้อาวุโสที่สามีภรรยาซึ่งยังมีชีวิตอยู่ทั้งคู่ และยังคงอยู่ด้วยกัน เป็นผู้บูที่นอนให้ ก็เสร็จพิธี

การแต่งงานของกะเหรี่ยงในชุมชนบ้านสะเนฟองนั้นส่วนใหญ่มักจะแต่งงานกับคนภายในมากกว่าคนภายนอกชุมชน (Endogamy) อย่างไรก็ตามไม่มีการกีดกันการแต่งงานกับคนภายนอกชุมชน (Exogamy) นอกจากนั้นหมู่บ้านนี้มีสถาบันครอบครัวที่สำคัญคือ ห้ามแต่งงานกันในหมู่ประเภทญาติสนิท คือ ระหว่างพ่อกับบุตรสาว แม่กับบุตรชาย หรือแต่งงานกับพี่น้องร่วมสายโลหิต (Incest Taboo)

การเลือกคู่

ในเรื่องการเลือกคู่ครองของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนบ้านสะเนฟองทั้งหญิงและชาย พบว่า เขาเลือกคู่ครองโดยพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสำคัญ ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4 ปัจจัยสำคัญในการเลือกคู่ครอง

ปัจจัยสำคัญในการเลือกคู่ครอง	ร้อยละ	จำนวนคน
1. ความขยันในการทำงาน	45.61	26
2. นิสัยดี (มีความรับผิดชอบ ประพฤติดี)	29.83	17
3. ความรัก	12.28	7
4. หน้าตาดี (สวย หรือหล่อ)	7.02	4
5. เป็นชาวกะเหรี่ยงด้วยกัน	3.51	2
6. ฐานะความเป็นอยู่ร่ำรวย	1.75	1
รวม	100	57

จากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามชาวกะเหรี่ยงทั้งหญิงและชาย เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองนั้นพบว่า การเลือกคู่ครองของชาวกะเหรี่ยงนั้น มักจะพิจารณาที่ตัวบุคคลมากกว่า เช่น ในเรื่องความขยันในการทำงาน อุปนิสัยดี และความรักมากกว่าอย่างอื่น จะเห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่ชาวกะเหรี่ยงเลือกคือ การเป็นคนรู้จักการทามาหากิน เพื่อเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี รองลงมาคือ อุปนิสัย ต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ประพฤติดี ส่วนในเรื่องความรักนั้นก็มีความสำคัญ รวมทั้งจะเลือกคนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน เขาไม่จำกัดว่าจะต้องแต่งงานกับกะเหรี่ยงด้วยกัน และไม่มีกฏข้อห้าม แต่กะเหรี่ยงมักจะแต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกันมากกว่า เพราะว่ารูจักกันดีและเห็นกันอยู่ และชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยชอบติดต่อกับคนภายนอก การคมนาคมติดต่อกับชุมชนภายนอกก็ลำบาก

การสืบสกุลและนับญาติ

วัฒนธรรมการสืบสกุลของชาวกะเหรี่ยง เป็นการสืบสายสกุลทางฝ่ายมารดา คือการนับความเป็นญาติพี่น้องกันทางฝ่ายมารดา (Matrilineal) เมื่อแต่งงานแล้วผู้ชายต้องมาอยู่บ้านทางฝ่ายหญิง ชาวกะเหรี่ยงไม่มีนามสกุลใช้ จนเมื่อ พ.ศ. 2517 (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพิจารณาลงสัญชาติไทย ในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขา 2517 : 2) ได้มีระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพิจารณาลงสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขา ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านสะเนฟองจึงมีสามะรันครัว และบัตรประจำตัวประชาชน ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงจึงมีนามสกุลใช้ แต่จะดูว่าใครเป็นญาติใครโดยดูที่นามสกุลนั้นไม่ได้ เพราะเป็นนามสกุลที่ตั้งใหม่

เมื่อพิจารณาด้านศัพท์ทางเครือญาติ จะพบว่า ในชุมชนกะเหรี่ยงนั้นจะมีศัพท์เรียกชื่อเครือญาติแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และต่างจากคนไทยโดยทั่วไป เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูด ภาษาเขียนเป็นของตนเอง จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟอง พบว่า การใช้ศัพท์เรียกเครือญาติในภาษากะเหรี่ยง เปรียบเทียบกับภาษาไทยจะเห็นความแตกต่างกันได้ดังนี้

ศัพท์เรียกเครือญาติภาษาไทย	ศัพท์เรียกเครือญาติภาษากะเหรี่ยง
พ่อ	พา
แม่	มู
ปู่	พู
ย่า	พี
ตา	พู
ยาย	พี

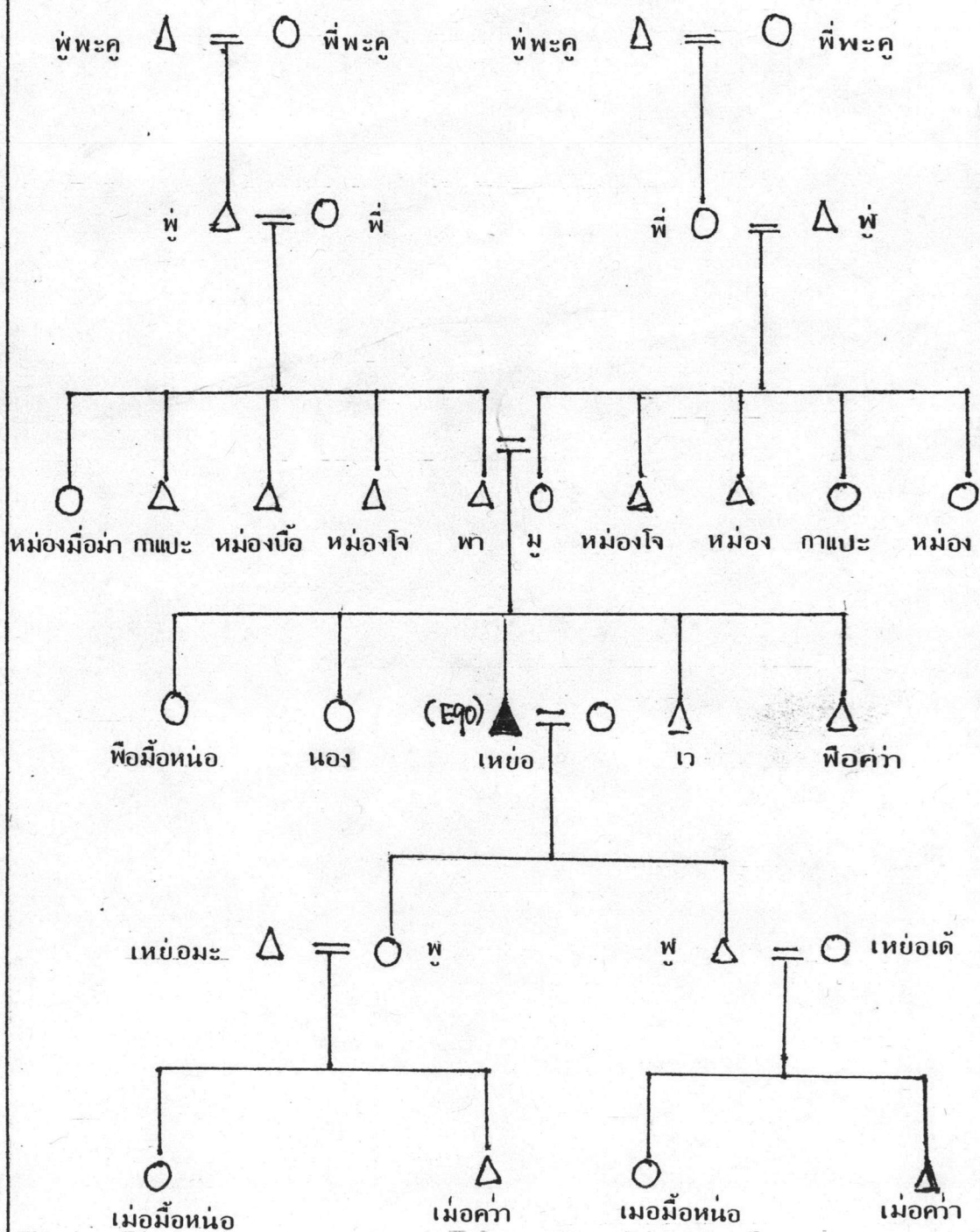

ศัพท์เรียกเครือญาติภาษาไทย

ศัพท์เรียกเครือญาติภาษากะเหรี่ยง

ทวด (ชาย)	ปู่พะกู
ทวด (หญิง)	พี่พะกู
ลุง (พ่อ)	หม่องจจ
ลุง (แม่)	หม่องจจ
ป้า (พี่พ่อ)	กาแปะ
ป้า (พี่แม่)	กาแปะ
อา (ชาย)	หม่องบือ
อา (หญิง)	หม่องบือม่า
น้า (ชาย)	หม่อง
น้า (หญิง)	หม่อง
พี่ (ชาย)	เว
พี่ (หญิง)	นอง
น้อง (ชาย)	พือคว่า
น้อง (หญิง)	พือมือหน่อ
หลาน (ชาย)	เม่อคว่า
หลาน (หญิง)	เม่อมือหน่อ
ตัวเอง	เหยอ
ลูกสาว, ลูกชาย	พู

แผนผังแสดงศัพท์ทางเครือญาติของกะเหรี่ยงบ้านสะเน่พ่อง

ระบบเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านสะเน่อง อดยทั่วไปเป็นแบบระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง ครอบครัวเป็นหน่วยของการผลิต กิจกรรมหลักในทางเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงได้แก่ เกษตรกรรม คือการเพาะปลูก เพื่อยังชีพ และใช้สอยในครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญ พืชหลักที่เพาะปลูกได้แก่ ข้าว รองลงมาได้แก่ พริก กาแฟ ทูเรียน ส้มโอ พืชผักต่าง ๆ ก็มีบ้างแต่ไม่มาก เช่น พักเขียว พักทอง ข้าวปลูกไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นไม่เหลือขาย สำหรับผักปลูกบริโภคในบริเวณบ้าน นอกเหนือจากการเพาะปลูกแล้ว ชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวก็เลี้ยงวัว ควาย เพื่อใช้ในการทำไร่ข้าว ในด้านการผลิตของชาวกะเหรี่ยง ปริมาณการผลิตมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมากและโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องปากท้อง ชาวกะเหรี่ยงมีความเป็นอยู่ง่าย ๆ มีข้าว พริก ผัก ซึ่งปลูกไว้บริเวณบ้าน ในน้ำมีปลาที่เพียงพอแล้ว ถึงแม้ว่าเขาผลิตสิ่งที่เขาบริโภคได้ด้วยตนเอง แต่เขายังต้องการสิ่งภายนอกหลายอย่างที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น กะปิ เกลือ น้ำมันก๊าด น้ำมันปลา น้ำมันพืช ผงชูรส เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สิ่งเหล่านี้บางอย่างก็อาจหาซื้อได้ที่ร้านค้าในหมู่บ้าน หรืออาจจะต้องไปซื้อที่อำเภอสังขละบุรี

ข้อน่าสังเกตว่า ปริมาณการผลิตมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันนั้นคือ ถ้าชาวบ้านผลิตได้มาก ก็จะมีการแลกเปลี่ยนได้มาก และจะมีไว้บริโภค แต่ถ้าผลิตมีน้อยก็จะทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้รับความเดือดร้อน เพราะต้องซื้อของจากภายนอก

เกษตรกรรมของชาวกะเหรี่ยง เป็นการทำไร่เลื่อนลอยซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 490 ไร่ ชาวกะเหรี่ยงทำไร่เลื่อนลอยแบบที่เรียกว่า การเกษตรกรรมแบบหมุนเวียน หมายถึง การเกษตรที่มีการย้ายพื้นที่เพื่อการเกษตร แต่ไม่มีการย้ายชุมชน เพราะว่าหมู่บ้านสะเน่องมีอายุมากกว่า 200 ปี ชาวกะเหรี่ยงแยกกันทำไร่ข้าวของตน เมื่อผลผลิตลดลง เขาจะไม่ทำไร่ตรงนั้น อดยพักที่คืนไว้ก่อน และไปทำไร่ที่อื่นต่อไปเป็น

เวลา 2-3 ปี เขาก็จะกลับมาทำไร่ที่เดิมอีก ซึ่งเป็นการรักษาดิน เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ชาวบ้านสะเนฟ่องจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกข้าวไร่จำนวนครั้งเรือนที่ปลูกข้าวไร่ 32 ครั้งเรือน พื้นที่เฉลี่ยปลูก 6 ไร่ต่อครั้งเรือน ผลผลิต 300 กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ปลูกข้าวไร่ในแต่ละครอบครัวขึ้นอยู่กับสมาชิกในครอบครัวจะปลูกแต่พอกิน เพื่อยังชีพของสมาชิกในครอบครัว หากปีใดข้าวไร่เสียหายได้ผลผลิตมาก ก็จะแบ่งขายให้ครอบครัวอื่นในหมู่บ้าน หรือเก็บไว้บริโภคในปีต่อไป ข้าวไร่จะปลูกในฤดูฝน โดยทำการหยอดข้าวในช่วงเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายน ส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำฝนตลอด มิได้อาศัยน้ำจากลำห้วยในหมู่บ้าน และไม่ต้องใช้ปุ๋ย หรือยาปราบศัตรูพืช นอกจากจะทำข้าวไร่ได้แล้วพื้นที่บางส่วนยังทำนาได้มีจำนวนทั้งหมด 50 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 250 กิโลกรัมต่อไร่ อาศัยน้ำฝนในการทำนา แต่ในปี 2533 ชาวบ้านปลูกข้าว ต้องอาศัยน้ำจากลำห้วย และข้าวไร่ที่ชาวบ้านปลูกไว้ ถูกหนูมากัดกินในช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้อง ทำให้ข้าวเสียหายทุกครัวเรือน บางครัวเรือนเสียหายไม่มาก แต่บางครัวเรือนก็เสียหายเกือบทั้งหมด ดังนั้นในปี พ.ศ. 2534 คาดว่ามีข้าวไร่เพียงพอแก่การบริโภคในหมู่บ้าน แต่ในช่วงปีนี้ได้มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านทดลองปลูกข้าว เพื่อทดแทนข้าวที่เสียหายในปีที่แล้วโดยศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาหมู่บ้านสะเนฟ่องจะติดต่อขอพันธุ์ข้าวจากทางราชการ และชาวบ้านก็จะเป็นผู้ปลูกเอง และช่วยกันดูแลรักษาเอง โดยเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและความรู้ ส่วนข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ มีการตกลงกันว่าส่วนหนึ่งจะแบ่งปันกัน และอีกส่วนหนึ่งจะเก็บเข้าไว้ในยุ้งฉางของโครงการธนาคารข้าว (ขณะนี้ยังไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการ และรับสมาชิกเข้าร่วมโครงการ)

พริกเป็นพืชไร่อีกชนิดหนึ่งที่ปลูกไว้ทุกครัวเรือน จะปลูกรวมกันกับข้าวไร่ในช่วงปลายเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน จะทำการหว่านพริก พอเดือนพฤษภาคมจึงจะหยอดข้าวตาม ในบางครัวเรือนจะปลูกพริกไว้เพียง 20-30 ต้น เพื่อบริโภคเท่านั้น หากดินดีจะได้ผลผลิตพอกินตลอดทั้งปี บางครัวเรือนก็จะปลูกกันเป็นไร่ แต่ที่ปลูกเอาไว้ขายมีจำนวน 21 ครัวเรือน พื้นที่ใช้ปลูกโดยเฉลี่ย 2.5 ไร่ต่อครัว

เรือน ๑ ได้ผลผลิต 40 กิโลกรัม ต่อไร่โดยประมาณ และขายได้ในกิโลกรัมละ 25 บาท การปลูกพริกไม่ใช้ปุ๋ยหรือยาปราบศัตรูพืช และเอาพริกตากแดดให้แห้ง เพื่อเก็บไว้บริโภคหรือแบ่งขายเป็นรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว เช่น ซื้อกะปิ เกลือ เสื้อผ้า ฯลฯ

กาแฟ เป็นพืชที่เพิ่งปลูกประมาณ 2-3 ปี มีจำนวน 15 ไร่เรือนที่ทดลองปลูกกาแฟ จึงยังไม่ให้ผลผลิตและรายได้ พันธุ์กาแฟที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่จะใช้พันธุ์พื้นเมือง

ยาสูบ ชาวกะเหรี่ยงปลูกยาสูบเพียง 2 ไร่เรือน พื้นที่ปลูกเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 งาน ผลผลิตที่ได้เพื่อบริโภค แต่ถ้ามีคนซื้อก็ขายในราคา กิโลกรัมละ 20 บาท ซึ่งมีจำนวนน้อย และการปลูกยาสูบไม่ใช้ปุ๋ยหรือยาปราบศัตรูพืช

นอกจากนี้ชาวบ้านก็ยังมีการปลูกผลไม้อื่น ๆ เช่น เงาะ ทุเรียน ถั่วฝักยาว มะละกอ ผลผลิตที่ได้ไว้บริโภคในครัวเรือน และแบ่งปันให้ญาติ ปลูกพืชผัก เช่น บวบ ฟักทอง ฟัก ถั่วฟักยาว ฯลฯ มีจำนวน 2 ไร่เรือนที่ปลูกเอาไว้ขาย พื้นที่ปลูก 1 ไร่ 1 งาน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 3,000 บาทต่อปี จำนวน 10 ไร่เรือน ปลูกทุเรียน 35 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 1,285 บาทต่อปี มี 3 ไร่เรือนที่ปลูกทุเรียนเอาไว้ขาย นอกนั้นไว้บริโภค ทุเรียนที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมือง เช่น กระดุม ชะนี สวนพันธุ์หมอนทอง ก้านยาวไม่มีปลูก

การเลี้ยงสัตว์ จากการสังเกตและสอบถามของผู้วิจัย พบว่า การเลี้ยงสัตว์ของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะเลี้ยงไว้บริโภคและขาย สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ วัว ควาย แพะ เลี้ยงวัวมีจำนวน 7 ไร่เรือน จำนวน 19 ตัว เลี้ยงควาย 11 ไร่เรือน จำนวน 54 ตัว แพะ 5 ไร่เรือน จำนวน 32 ตัว เลี้ยงหมู 1 ไร่เรือน จำนวน 14 ตัว แต่ต้องไปเลี้ยงนอกหมู่บ้านซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ป่าสงวนทุ่งาห่อนเรศวร สัตว์จำพวกวัว ควาย เอาไว้ใช้งาน เช่น ไถนา บรรทุกของ

ส่วนรายได้ที่ได้จากภาคเกษตรกรรมที่จัดว่าทำรายได้มากอีกทางหนึ่งคือ การขุดหน่อไม้ขาย เนื่องจากพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงควบคุมไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า และส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งไม้ผักก็เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่มีการควบคุม และหน่อไม้หลายหน่อเติบโตเป็นไม้ผักได้อีกหลายต้น แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่ได้มีการห้ามปราบไม่ให้ขุดหน่อไม้เสียทีเดียว เพราะชาวบ้านต้องอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีพอยู่มาก ดังนั้นจึงมีการอนุญาตให้ชาวบ้านขุดหน่อไม้ได้ในช่วงกลางเดือนกรกฎาคม ถึงกลางเดือนสิงหาคมในทุก ๆ ปี รายได้จากการขุดหน่อไม้ของชาวบ้านมีตั้งแต่ 500-3000 บาท ขึ้นอยู่กับความขยันในการหาและเร็วแรงในการแบกหน่อไม้จากเขาเพื่อไปขายที่ปากทาง ซึ่งเป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร หรือมากกว่า การออกหาหน่อไม้ของชาวบ้านจะใช้เวลาทั้งวันโดยออกจากบ้านกันตั้งแต่เช้าและกว่าจะกลับถึงบ้านก็เป็นเวลาเย็น

ส่วนอาชีพรองของชาวบ้านคือรับจ้าง ส่วนใหญ่จะรับจ้างด้านเกษตรกรรม เช่น ถางไร่มีรายได้วันละ 40-50 บาท ไม้ค้อยมีบ่อนัก ในหมู่บ้านมี 2 ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นหลัก รายได้ของครอบครัวจะได้จากการรับจ้างขับรถในเหมืองแร่ 1 ไร่วันละ 100 บาท ปีหนึ่งมีรายได้ประมาณ 20,000 บาท นับว่าเป็นรายได้สูงพอสมควร เมื่อเทียบกับครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

ก่อนนั้นชาวกะเหรี่ยงมีอาชีพล่าสัตว์ป่า เพื่อนำเนื้อมาขายหรือไว้บริโภคเอง แต่ในปัจจุบันสัตว์ป่าน้อยลง และทางราชการห้ามการล่าสัตว์ เช่น เก้ง กวาง อีเห็น ฯลฯ ซึ่งเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไป จึงต้องอนุรักษ์ไว้

รายได้ส่วนใหญ่แล้ว ผลผลิตที่ได้จากการเกษตรต่าง ๆ มีเพียงพอสำหรับบริโภค ชาวบ้านไม่ต้องซื้อ สามารถปลูกได้เองแทบทุกอย่าง ส่วนผักบางอย่าง เช่น ผักกูด ผักหวาน ก็สามารถหาได้ตามริมห้วยตลอดทั้งปี วิถีชีวิตของชาวบ้าน จะมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ตกเย็นก็จะตกปลาตามริมห้วย เด็ดผักกูดจิ้มน้ำพริกก็เพียงพอแล้ว

รายได้ของชาวกะเหรี่ยงนั้นไม่แน่นอน คนที่ประกอบอาชีพหลายอาชีพ ก็จะมีรายได้นั้นมาก ชาวกะเหรี่ยงที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพมีจำนวน 26 ครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว 9,752 บาทต่อปี (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขา 2534) ทำสวนผลไม้ 10 ครัวเรือน พื้นที่ปลูก 35 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย ครัวเรือนละ 1,283 บาทต่อปี ทำสวนผักมีรายได้ครัวเรือนละ 3,000 บาทต่อปี

รายจ่ายที่สำคัญของกะเหรี่ยง เป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภคมากกว่า สำหรับเครื่องอุปโภค เช่น เสื้อผ้า ผ้าห่ม เครื่องนอน ฯลฯ การเที่ยวเตร่นาน ๆ ครั้ง ผู้วิจัยสอบถามพบว่า ชาวกะเหรี่ยงทุกครัวเรือนจะจ่ายเงินซื้อ กะปิมอญ เกลือ ปลาเค็ม น้ำปลา ฯลฯ

ตารางที่ 5 รายจ่ายรวมทุกครอบครัวในหมู่บ้านสะเนฟอง

เครื่องบริโภค	ครอบครัว (ร้อยละ)	เครื่องอุปโภค	ครอบครัว (ร้อยละ)
กะปิมอญ	25.65	ผงซักฟอก	3.12
เกลือ	20.30	ผ้าห่ม	2.34
น้ำปลา	14.36	เสื้อผ้า	3.24
ผงชูรส	10.74	น้ำมันก๊าด	2.53
น้ำมันพืช	9.54	สบู่-ยาสระผม	1.64
น้ำตาล	5.26		
ปลาเค็ม-ปลาแห้ง	1.28		
	รวม 87.13		รวม 12.87

จะเห็นได้จากตารางว่า สิ่งของที่ชาวกะเหรี่ยงต้องการนั้นเป็นเครื่องบริโภคมากกว่าเครื่องอุปโภค และส่วนใหญ่จะซื้อได้จากกองทุนร้านค้าในหมู่บ้าน เป็นส่วนมาก และราคาก็ขายในราคาเท่ากับตลาดสังขละบุรี หรืออาจจะซื้อจากร้านเล็ก ๆ อีก 1-2 ร้าน ซึ่งมีของแห้งและสิ่งที่เป็นในชีวิตประจำวัน เช่น เกลือ น้ำปลา กะปิ พงชूरส น้ำมันพืช ฯลฯ สินค้าต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสินค้าราคาถูก และบางอย่างอาจจะไม่ได้มาตรฐาน เช่น น้ำปลาวดละ 3-4 บาทนั้นอาจเป็นน้ำเกลือผสมสี และเครื่องปรุงรส เช่น พงชूरสขายดีมาก ทุกครอบครัวจะใช้ พงชूरสใส่อาหารเกือบทุกประเภท แม้แต่น้ำพริกยังใส่ พงชूरส เขาบอกว่าถ้าอาหารไม่ใส่ พงชूरสจะไม่อร่อย

กิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างในหมู่บ้านสะเนฟอง

ธนาคารข้าว

ตอนที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลนั้น ในหมู่บ้านเริ่มสร้างธนาคารข้าว โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เริ่มสร้างเมื่อเดือนกันยายน 2533 เป็นอาคารไม้แดงทั้งหลัง หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ฝาไม้แดง พื้นปูด้วยไม้แดง ยกพื้นสูงบันได 3 ชั้น แข็งแรงมั่นคง ตั้งอยู่ใกล้ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และเริ่มดำเนินการกลางปี 2534

สาเหตุของการตั้งธนาคารข้าว เนื่องจากปี 2533 ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากพายุพัดกินข้าวในไร่ของชาวบ้านเสียหายมากเกือบทุกครัวเรือน ทำให้ผลผลิตได้ไม่เพียงพอแก่การบริโภค ทางราชการจึงหาทางช่วยเหลือโดยงบประมาณจากทางราชการสร้างธนาคารข้าวและนำข้าวมา 900 ถัง เพื่อให้ชาวบ้านได้ยืมข้าวบริโภคและเสียดอกเบี้ยปีละ 1 ถังต่อข้าวที่ยืมไป 20 ถัง และเมื่อชาวบ้านได้ผลผลิตก็ต้องนำมาคืนให้กับธนาคารข้าวทั้งต้นและดอกเบี้ย แต่ถ้าชาวบ้านได้ผลผลิตไม่เพียงพอก็ใช้เงินเฉพาะดอกเบี้ยก่อน แล้วค่อยผ่อนนำคืนธนาคารข้าว

แหล่งเงินในยามขัดสน

ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านนั้นไม่ได้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ไม่ได้รับรู้ข่าวสารใหม่ ๆ หรือยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่ไปเห็นจากภายนอกเข้ามาในสังคมของตนเอง การซื้อ การขาย จึงไม่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และชาวบ้านจึงไม่กระตือรือร้นในการทำมาหากินมากนัก การทำการเกษตร ผลผลิตนั้นชาวกะเหรี่ยงขายเพื่อการยังชีพมากกว่าความร่ำรวย ผลผลิตที่เหลือบริโภคจึงนำไปขาย ไม่ค่อยผลิตไว้เพื่อขายโดยตรง ชาวบ้านจึงมีรายได้ต่ำ แต่พวกเขาก็มีความสุขและมีชีวิตรอดอยู่ได้สบาย ผู้วิจัยก็ได้สอบถามเกี่ยวกับเรื่องเงินใช้จ่ายในครอบครัวว่ามีเก็บสะสมไว้บ้างหรือไม่ และส่วนใหญ่นักบอกว่ามีพอใช้พอกินไปวัน ๆ ไม่มีเหลือเก็บมาก แต่ถ้าในยามขัดสนเงินจะไปหาเงินได้ที่ไหน ก็ได้รับคำตอบว่าเมื่อไม่มีเงินก็ไม่มาใช้ และจะไม่กู้ยืมใคร แต่ถ้าจะยืมก็คงจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท เพราะในหมู่บ้านไม่มีแหล่งเงินกู้ที่ไหน และในยามเขาขัดสนต้องการเงิน เขาก็มีแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แหล่งเงินกู้ในยามขัดสน

แหล่งเงินกู้	ร้อยละ
1. ไม่กู้ใคร	64.54
2. กู้จากญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท	28.43
3. ไปเอาของที่ร้านค้ากองทุนหมู่บ้าน	3.15
4. ไปหางานทำและ เบิกก่อน	3.88
รวม	100.00

การถือครองที่ดิน

ประเพณีการถือครองที่ดินในหมู่บ้านที่ยึดถือมานั้น ผู้วิจัยพบว่าชาวกะเหรี่ยงจะเข้าใจและยอมรับในการถือครองที่ดินโดยไม่ต้องมีใบกรรมสิทธิ์ใด ๆ ก็ได้ เพราะเป็นที่เข้าใจว่า ถ้าครอบครัวไหนเป็นผู้บุกเบิกที่ดินนั้นก็จะเป็นเจ้าของที่ดิน เพราะชาวบ้านนับถือกันเป็นญาติ จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ไม่ชอบทะเลาะกัน ทำให้ไม่มีปัญหาในการถือครองที่ดิน เขารู้ว่าใครเป็นเจ้าของที่ดินตรงไหน เขาจะไม่ล้ำเขตหรือบุกรุกที่ดินที่ไมใช่ของตน ผู้อื่นจะเข้าไปทำการเพาะปลูกในพื้นที่นั้นไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของที่ดิน หรือว่าเจ้าของที่ดินขายให้ เพราะว่าเจ้าของจะกลับไปทำกินหรือเพาะปลูกได้ แม้ว่าเจ้าของที่ดินจะทิ้งที่ดินนั้นเป็นเวลานานก็ตาม เจ้าของจะกลับเข้าไปเพาะปลูกเมื่อใดก็ได้ การทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงมักจะทำการเกษตรในที่แห่งหนึ่งเป็นเวลาสัก 2-3 ปี เมื่อดินจืด ก็จะย้ายที่ทำการไปอีกที่หนึ่ง และทิ้งที่ดินนั้นไว้ก่อน แล้วค่อยหมุนเวียนมาทำการเพาะปลูกอีก เป็นการอนุรักษ์ดินอย่างหนึ่ง แต่ในปัจจุบันทางราชการก็ออกใบ สทก. 1 (เป็นหนังสืออนุญาตให้ได้รับการผ่อนผันให้มีสิทธิทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว) เพื่อเป็นการให้ที่ดินทำกิน แต่จะขายหรือรอนทานนิติกรรมไม่ได้

การทำไร่ข้าว

การปลูกข้าวไร่ทำปีละครั้งหรือมากกว่าโดยอาศัยน้ำฝน เมื่อเตรียมพื้นที่แล้ว และถางหญ้าให้เรียบร้อยแล้ว รอให้ฝนตกลงมาจนพื้นดินมีความชุ่มชื้น และอากาศมีความเย็นพอเขาก็เริ่มเพาะปลูก เขาจะทำไร่ไร่ร่องเตียน ดินร่วนซุย เขาจะใช้ไม้ปลายแหลม หรือเสียมเล็ก ๆ เจาะจัดดินให้เป็นหลุมดินเล็ก ๆ ห่างกันพอประมาณ เรียงเป็นแถว ผู้ที่มีหน้าที่ขุดหลุมฯ คนเดียวขุด เขาขุดไปเรื่อย ๆ สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่หยอดเมล็ดข้าวบางทีก็ใช้คนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งคน เขาจะเดินตามหลังคนขุด ถือถุงใส่เมล็ดพันธุ์ข้าว เขาจะใช้มือกำเมล็ดข้าวขึ้นมาประมาณ 5-10 เมล็ดแล้วหยอดลงไปหลุม เขาใช้พันธุ์เมล็ดข้าว 1 ปี๊บ ต่อพื้นที่ 4 ไร่ การปักคนหยอดหลุมมักจะใช้แรงงานภายนอกครอบครัว เมื่อหยอดเสร็จแล้ว เขาจะไม่กลบหลุม

และเมื่อเขาไม่กลบหลุมก็มีแมลงจำพวกมด หนู มากินข้าวที่หยอดไว้ ทำให้ได้ผลผลิต
ไม่ดี ต่อมาจึงหยอดเมล็ดข้าวลงหลุมแล้วกลบด้วยดิน เพราะจะทำให้แมลงไม่สามารถ
กินได้ และเมื่อหยอดข้าวแล้ว บริเวณร่องไร่ข้าวเขาจะปลูกพริกกะเหรียงแซมต้นข้าว
ในหมู่บ้านไม่มีการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช แต่ก็มีศัตรูพืชคอยทำลายพืชผล จึงทำให้
ได้ผลผลิตไม่ดี และชาวบ้านยังไม่ได้แก้ไขปัญหานี้ เมื่อทำการหยอดข้าวเสร็จก็ต้อง
คอยคอยหญ้าในไร่ของตน มิฉะนั้นจะทำให้ต้นข้าวเจริญไม่เต็มที่ผลผลิตก็จะลดน้อยลง

การเก็บเกี่ยว

ก่อนจะเก็บเกี่ยวข้าวจะมีพิธีกรรม รดน้ำอาหาร ข้าว น้ำ ผลไม้จัดไว้
แล้วนำไปวางทางทิศตะวันออก จะมีการเอาของเช่นผีที่สิงสถิตอยู่ที่ไร่ เมื่อทำพิธี
แล้วเขาเชื่อว่าจะทำให้ได้ผลผลิตมาก

ชาวกะเหรียงจะเก็บเกี่ยวข้าวประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม
ข้าวไร่จะสุกเต็มที่เก็บเกี่ยวได้ การเกี่ยวข้าวไร่ใช้เคียวเกี่ยวรวบต้นข้าวเป็นกา
ขนาดมือคนเดียว ใช้เคียวตัดต้นข้าวที่อยู่ใต้มือที่เกี่ยว แล้วมัดรวงข้าวด้วยตอกไม้
(ทำจากไม้ไผ่ เหลาบาง ๆ พอสมควร แล้วผ่าซีกแยกออกจากกันไม่ตลอด) เขา
จะจิกตอกเตรียมไว้เพื่อที่จะมัดรวงข้าว ชาวกะเหรียงมีความชำนาญในการเกี่ยว
ข้าว เขาจะเกี่ยวข้าวได้มาก ชาวบ้านมักจะออกไปเกี่ยวข้าวแต่เช้า เขาจะตื่น
ประมาณตีห้า หุงข้าวทำกับข้าว เมื่อกินข้าวเสร็จก็เตรียมเอาข้าวไปกินในไร่ด้วย
เมื่อเขาเกี่ยวข้าวและมัดแล้ว เขาจะวางไว้บนตอต้นข้าวที่เกี่ยวแล้ว ข้อสังเกต
สำหรับข้าวที่เกี่ยวได้ (สุกแล้ว) มีลักษณะเมล็ดติดกับที่รวง เมื่อบีบแล้วจะต้องไม่
เป็นน้ำนม ถ้าเป็นน้ำนมก็ยังไม่เก็บเกี่ยวไม่ได้ เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จ เขาจะขนข้าวมา
เป็นกา ๆ เหล่านี้ไปเรียงเป็นระเบียบ เพื่อตากแดดให้ข้าวแห้งแล้วจะได้พาดข้าว
วางซ้อน ๆ กัน และมีไม้ไผ่กั้นหน้าหลัง เพื่อไม่ให้ข้าวล้ม

การพาดข้าว

สมัยก่อนชาวกะเหรี่ยงจะเอาข้าวมาตากแดดหรือผึ่งไว้แห้ง เพื่อว่าเวลาพาดข้าว เมล็ดข้าวจะได้หลุดออกมาจากรวงหมด เมื่อข้าวแห้งแล้วก็จะมีการเลือกเวลา เพื่อที่จะไม่พาดตรงกับบ้านอื่น เพราะการทำไร่ข้าวนี้มีขั้นตอนต่าง ๆ มาก เช่น การหยอดข้าว การเก็บเกี่ยว การพาดข้าวทั้งหมดนี้ ถ้าบ้านไหนทำไร่ข้าวมาก ก็มีการขอแรงที่เรียกว่า การลงแขก (คือการที่ขอแรงเพื่อนบ้านเพื่อช่วยเราพาดข้าว และเราก็ต้องไปช่วยเขาเป็นการตอบแทน) และในการพาดข้าว เจ้าของข้าวจะต้องเลี้ยงอาหารผู้ที่มาช่วยพาดข้าวด้วย และการพาดข้าวเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้หนุ่มสาวมีโอกาสพบกัน คุยกัน และบางคนอาจจะได้คู่ในลานพาดข้าว

วิธีพาดข้าวเมื่อชาวกะเหรี่ยงจะพาดข้าว เขาจะสร้างแคร่ไม้ไผ่สูงถึงเอว เขาจะนำเสื่อลาแพนที่มีขนาดใหญ่มาวางไว้ที่บริเวณจะพาดข้าวเพื่อรองรับเมล็ดข้าวที่จะร่วงบนพื้น เขาจะเริ่มเวลาแดดเริ่ม และจะพาดข้าวในเดือยข้างขึ้น เขาจะนำข้าวที่ผึ่งแดดไว้ครึ่งละเท่าใดก็ได้ตามความพอใจ และตามความสามารถที่มือจะรวบกาไว้ จะรวบที่ละมือหรือสองมือก็ได้ พาดกับแคร่ที่สร้างไว้แล้ว เมล็ดข้าวจะร่วงลงไปที่เสื่อลาแพนที่รองรับได้แคร่ และมีคนเก็บข้าวได้แคร่

ในปัจจุบันการพาดข้าวไม่มีการเลือกวันเวลา และจะทำเฉพาะในครัวเรือน อดยั้งแรงงานในครอบครัว หรือญาติสนิท ถ้าไม่พอก็ต้องจ้างแรงงาน ไม่มีใครขอแรงกันเหมือนเมื่อก่อน และการขอแรงอาจจะหมดเงินมากกว่าการจ้าง เพราะว่าต้องเลี้ยงอาหาร เหล้าต่าง ๆ

บางทีในการนวดข้าว ถ้าไม่ใช้การพาดข้าว เขาก็จะใช้วิธีเหยียบรดย การเอารวงข้าวที่เกี่ยวข้องได้มามัดไว้เป็นมัดแล้ววางไว้รอบ ๆ หลัก (คือไม้ที่ปักไว้ตรงกลางลานนวดข้าว) แล้วก็ใช้วัวเดินเหยียบไปบนกองข้าวรอบ ๆ แล้วเอาฟางข้าวที่ไม่มีเมล็ดข้าวออกมาแล้วช่วยเก็บข้าวที่ร่วงหล่นอยู่

การตำข้าว

ในหมู่บ้านไม่มีโรงสีข้าว เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการตำข้าว จึงต้องใช้ครกกระเดื่อง ชาวกะเหรี่ยงมักจะตำข้าวตอนเช้ามีดหรือตอนเย็น ครกกระเดื่องมีส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ ตัวครกเป็นครกไม้ (หรือใช้ปูนโรกไปบนพื้นดินที่ขุดเป็นรูปครก) ทำจากท่อนไม้ที่เป็นไม้เนื้อแข็ง เจาะสลักด้วยเครื่องมือให้เป็นรูปครกฝังดินลงไป ปากครกเหนือพื้นดินเล็กน้อย ตัวคานกระเดื่องเป็นคานไม้ ปลายข้างหนึ่งมีสากตำข้าวต่ออยู่ และอีกปลายข้างหนึ่งใช้สำหรับเหยียบ คานกระเดื่องนี้จะวางพาดบนแกนไม้ ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดรองรับน้ำหนักคาน

เวลาตำข้าวเมื่อใช้เท้าเหยียบปลายกระเดื่องลง ส่วนปลายอีกข้างหนึ่งมีสากตำข้าวอยู่ก็จะกระดกสูงขึ้นก่อน แล้วจึงตำลง การตำข้าวด้วยครกกระเดื่องนี้ช่วยกันได้หลายคน ญาติต่างก็ช่วยกันเหยียบที่ปลายคานกระเดื่องนั้น ทำให้น้ำหนักกดเพิ่มมากขึ้น

ข้าวเปลือกที่นำมาตำนี้จะต้องตากแดดให้แห้งเสียก่อน แล้วจึงนำมาตำ เมื่อตำข้าวไปจนกระทั่งเห็นว่าเปลือกข้าวหลุดดีแล้ว ก็จะนำข้าวออกมาจากครกใส่ในกระด้งไม้ไผ่ซึ่งจักสานขึ้นเอง แล้วผัดข้าว (คือการโยนข้าวเปลือกที่ตำแล้วขึ้น ๆ ลง ๆ ในกระด้งเพื่อแยกข้าวสารออกจากแกลบและปลายข้าว) เพื่อเป็นการแยกแกลบกับปลายข้าวออกจากเมล็ดข้าว

นอกจากครกกระเดื่องแล้ว ยังมีครกตำข้าวอีกแบบหนึ่งประกอบด้วยตัวครกและสากขนาดใหญ่ เวลาตำจะช่วยกันตำโดยแต่ละคนก็ถือสากตำข้าวนี้ และช่วยกันตำคนละครั้งสลับกันไป ส่วนการผัดข้าวก็จะเป็นไปแบบเดียวกันกับการตำข้าวโดยใช้ครกกระเดื่อง

ในหมู่บ้านนี้จะใช้ครกกระเดื่องกันทุกครัวเรือนโดยชาวมอตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบันก็ใช้ เพราะไม่มีโรงสีและไม่นิยมที่จะนำข้าวเปลือกไปสีในโรงสีในเมือง ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ห่างไกล หรืออาจจะไม่ชอบทานข้าวที่สีจากโรงสีก็ได้

3. ระบบการเมืองการปกครอง

การศึกษาการเมืองการปกครองของชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนพ่อง ผู้วิจัยจะต้องกล่าวถึงการปกครองตามระเบียบราชการ และการปกครองตามประเพณี

ลักษณะการปกครองเป็นลักษณะการปกครองแบบท้องถิ่น โดยมี ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายอานนท์ เสดะพันธ์ อายุ 47 ปี บิดามารดาเป็น ชาวกะเหรี่ยง บิดาถึงแก่กรรมและเคยเป็นกำนันตำบลหนองลู ภรรยาเป็นชาวกะเหรี่ยง ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลชาวบ้านให้อยู่อย่างสงบสุข และเป็นผู้ประสานงานระหว่าง อาเภอกับหมู่บ้าน เพราะผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้รับคำสั่งจากอาเภอมาให้ชาวบ้านทราบ เพื่อที่จะปฏิบัติตามที่ทางราชการสั่งมา

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 4 คนคือ

1. นายประจักษ์พร เสดะพันธ์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง อายุ 50 ปี ภรรยาเป็นชาวกะเหรี่ยง มีบุตร 5 คน เป็นผู้ที่อยู่ประจำในหมู่บ้าน และ เป็นผู้ให้คำแนะนำ ชี้แนะและตัดสินความเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั่วแก่ชาวบ้าน เป็นบุคคลที่ให้ ข้อมูลและความช่วยเหลือผู้วิจัยเกี่ยวกับหมู่บ้านสะเนพ่องและเป็นล่ามให้ด้วย

2. นายเอ่งชู เสดะพันธ์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ อายุ 46 ปี ภรรยาเป็นกะเหรี่ยง ทำหน้าที่ช่วยทางด้านการป้องกันและปราบปราม รักษาความสงบภายในหมู่บ้าน

3. นายชาติ เสดะพันธ์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบอายุ 44 ปี ภรรยาเป็นชาวกะเหรี่ยง ทำหน้าที่ช่วยทางด้านการป้องกันและปราบปราม รักษาความสงบภายในหมู่บ้าน

4. นายหย่งรท เสดะพันธ์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง อายุ 45 ปี ภรรยาเป็นชาวกะเหรี่ยง ทำหน้าที่ปกครองหมู่บ้านเมื่อผู้ใหญ่บ้านไม่อยู่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านจะได้รับการคัดเลือกจากผู้ใหญ่นบ้านและกานัน แล้วแจ้งไปยังอำเภอเพื่อออกหนังสือแต่งตั้งเป็นหลักฐานทางราชการ ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านทั้งสองประเภทอยู่านตาแห่งใดคราวละ 5 ปี แต่อาจจะพ้นจากตาแห่งใดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่นบ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ใหญ่นบ้าน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านทั้ง 4 คนนี้เป็นญาติกับนายอนันท์ ผู้ใหญ่นบ้านและกานันเป็นผู้เลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านเพื่อช่วยเหลือผู้ใหญ่นบ้าน ตอนที่ผู้ใหญ่นบ้านไม่อยู่ในหมู่บ้าน

ข้อสังเกต ในหมู่บ้านสะเนพองนี้ ผู้ที่มีอิทธิพลและมีอำนาจมากคือพวกนามสกุล "เสตะพันธ์" ผู้ซึ่งชาวบ้านถือว่าสืบเชื้อสายมาจากพระยาศรีสุวรรณคีรี ซึ่งชาวบ้านถือว่า เป็นกษัตริย์ของกะเหรี่ยง ชาวบ้านจะให้ความเคารพ นับถือเชื่อฟังอย่างมาก

ส่วนกรรมการหมู่บ้านมีทั้งหมด 8 คน กรรมการหมู่บ้านคือ กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะ และคาปรึกษาแก่ผู้ใหญ่นบ้านเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่นบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย ผู้ใหญ่นบ้าน (ประธาน) ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้านทั้งสองฝ่าย และผู้มีคุณวุฒิ จำนวนอย่างน้อย 2 คน ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านเลือกตั้งขึ้นมา ผู้ใหญ่นบ้านอาจจะเรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นครั้งคราว หรือเมื่อเห็นสมควร หรือเมื่อมีกรรมการไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งขอให้มีการประชุมเพื่อตกลงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ผู้นำชุมชน

การปกครองในหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านจะเป็นอาวุธเป็นส่วนานใหญ่ และำชานามสกุล "เสตะพันธ์" หลายคน รวมทั้งผู้ใหญ่นบ้าน เนื่องจากนามสกุลเสตะพันธ์สืบเชื้อสายมาจากพระยาศรีสุวรรณคีรี ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นกษัตริย์ของชาวกะเหรี่ยง

ในรัชกาลที่ 5 ของไทย และให้ความเคารพนับถือกันมาก ผู้ใหญ่บ้านไม่ได้อาศัยในหมู่บ้าน เพราะมีบ้านที่กองม่งทะเล ดังนั้นบทบาทในการปกครองหมู่บ้านจึงตกอยู่กับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดูแลแทน

ส่วนการปกครองตามประเพณีโดยาชีระบอบอาวูโรส เริ่มที่จะนำเอาคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนในการปกครองบ้าง เนื่องจากผู้อาวูโรสมักติดอยู่กับความเชื่อเรื่องเก่า ๆ เช่น เรื่องการเลี้ยงไก่ ทางหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเสนอให้มีการเลี้ยงไก่ เพื่อเพิ่มรายได้ และเพื่อเพิ่มอาหารประเภทเนื้อสัตว์ แต่ผู้นำไม่เห็นด้วยเพราะยังติดอยู่กับความเชื่อเก่า ๆ ที่ห้ามเลี้ยงไก่ในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านพัฒนาไม่เต็มที่ ในขณะที่ชาวบ้านก็دابเห็นที่อื่นมาแล้ว และเห็นว่าเขาเจริญดีกว่า และตัวเองยังล่าหลังก็ยังไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงอันนั้น จนทุกวันนี้ และถ้าในอนาคตยังคงเป็นแบบนี้ หมู่บ้านสะเนฟองก็ยังไม่วันที่จะพัฒนาหรือเจริญทัดเทียมหมู่บ้านอื่น

ผู้นำหมู่บ้านมี 2 ลักษณะคือ

1. ผู้นำอย่างเป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตำแหน่งของทางราชการในรูปแบบการปกครองแบบท้องถิ่น ซึ่งทุกหมู่บ้านจะต้องมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำท้องถิ่น และการเลือกตั้งนั้นจะไต่กล่าวถึงหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน หลักการเลือกตั้งซึ่งเป็นระเบียบของทางราชการที่มีแนวปฏิบัติเหมือนกัน จึงไม่ขอกล่าวในที่นี้

2. ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

พระ ในหมู่บ้านสะเนฟองมีวัดซึ่งยังไม่มียุทธ มีแต่ศาลาหลังใหญ่อยู่ 1 หลัง พระที่ประจำวัดเป็นพระชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดมี 4 องค์ เณร 2 องค์ พระที่เป็นเจ้าอาวาสวัดชื่อ พระสระอ่อง อายุ 60 ปี เป็นพระองค์แรกตั้งแต่ตั้งวัดมานานกว่า 40 ปี และเป็นพระนักพัฒนาและเป็นทีเคารพนับถือแก่ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ท่านได้มีส่วนพัฒนาพุทธศาสนาเพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงได้ยึดถือตามหลักธรรมศาสนาของพระพุทธเจ้า ท่านได้พยายามพัฒนาวัดจากศาลา จนปัจจุบันท่านกำลัง

สร้างรูปสลักขึ้น และท่านก็ได้รับความช่วยเหลือในด้านการหาทุนจากหลวงพ่อดุตตะมะ หลวงพ่อสระอ่องยังเป็นผู้ให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ชาวบ้านด้วย

หมอมณี ในหมู่บ้านสะเนฟองมีหมอมณีเพียงคนเดียวชื่อ นางเจ็งเสตะพันธ์ อายุ 46 ปี สามีถึงแก่กรรม ก่อนนี้สามีของนางเจ็งก็เป็นหมอมณีในหมู่บ้าน การเป็นหมอมณีรอดภัยการสืบทอด และถ้านางเจ็งตาย ผู้ที่รับทอดการเป็นหมอมณีประจำหมู่บ้านคือ ลูกชาย หรือลูกสาว

หมอมณี เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้าน รวมทั้งการให้การรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งชาวบ้านยังคงให้ความเชื่อถืออยู่ และเป็นผู้ที่ชาวบ้านไปขอคำแนะนำถ้ามีเรื่องที่ตนหาคำตอบไม่ได้ จะให้หมอมณีช่วยดูโรคชะตา ทานาย หรือบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า ซึ่งยังเป็นความเชื่อที่ยังไม่หมดไป

ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากพระยาศรีสุวรรณคีรี ซึ่งชาวบ้านนับถือคือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้สูงอายุ นามสกุลเสตะพันธ์ ชาวบ้านจะให้ความนับถือและขอคำปรึกษาหารือจากผู้อาวุโสเหล่านี้

กลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลถึงแม้จะไม่มี การเลือกตั้งอย่างเป็นทางการก็ตาม แต่ก็มีอิทธิพลมาก ในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในชุมชนดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มผู้เฒ่า และหมอมณี ซึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี หรือเรื่องใด ๆ ก็ตามที่หัวหน้าหมู่บ้านไม่สามารถตัดสินใจได้

ข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

เมื่อเกิดกรณีพิพาทหรือมีเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เรื่องมักจะยุติที่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งอยู่ตลอดเวลาในหมู่บ้าน หรือตำรวจตระเวนชายแดนหรือ

เจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ประจำอยู่หมู่บ้าน เป็นผู้ที่ชาวบ้านนับถือ และเชื่อฟัง เรื่องร้ายแรงในหมู่บ้านไม่เคยมี เช่น อาชญากรรม แต่มีเรื่องการลักขโมย เช่น ลักผักที่ปลูกไว้บริเวณบ้าน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านว่า เคยมีคดีร้ายแรงในหมู่บ้านหรือไม่ ชาวบ้านบอกว่าไม่เคยมี ถ้ามีตำรวจก็คงจะเข้าไปไม่ถึง แต่เคยมีคดีที่ชาวกะเหรี่ยงสู้คดี เขาจะลักลอบปลูกไว้ในป่าลึก ๆ ซึ่งยากที่เจ้าหน้าที่จะเห็น และไม่ได้ปลูกมากจนเป็นสินค้า ปลูกไว้เพียงเพื่อเสพเท่านั้น ผู้วิจัยคุยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่หมู่บ้าน บอกว่า ก่อนนี้หมู่บ้านนี้เป็นดินแดนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อาศัยอยู่ และชาวบ้านก็ต้องส่งเสบียงให้เพราะว่าเมื่อก่อนนี้รัฐบาลไม่ได้ยื่นมือเข้าไปในหมู่บ้าน ฉะนั้นจึงเป็นพื้นที่ที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เข้าไปยึดครอง ต่อมารัฐบาลจึงมีนโยบายการกวาดล้าง รวมทั้งหันมาสนใจชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ เพื่อความปลอดภัยของประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถรวมคนเหล่านี้ให้มีความเป็นอยู่อย่างสงบ มีกินมีใช้ ชาวบ้านก็จะไม่คิดร้ายต่อความมั่นคงของประเทศ

ก่อนที่จะถึงหมู่บ้านประมาณ 500 เมตร จะมีหน่วยอนุรักษ์ป่าสงวนของกรมป่าไม้ตั้งอยู่ เพื่อที่จะคุ้มครองป่าสงวนมิให้ถูกทำลายไปโดยชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ บางทีก็มีเรื่องกระทบกันบ้าง เช่น ชาวบ้านชอบลักตัดไม้หวงห้ามเอามาปลูกบ้าน หรือล่าสัตว์หายาก หรือลักตัดหน่อไม้ซึ่งทางกรมป่าไม้ห้ามตัด ถือว่าผิดกฎหมายเป็นการทำลายป่า ฉะนั้นจึงเกิดการต่อรองกันระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเป็นผู้ประสานงาน คือ ขอให้ชาวบ้านตัดหาหน่อไม้บนเขาสูง เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งขอตัดหน่อไม้เพียง 1 เดือน และเรื่องตัดไม้นั้นก็ขอให้เจ้าหน้าที่ผ่อนผันให้บ้าง ไม้ตัดต้นไม้ที่มีอายุตัดได้ และตัดเพื่อที่จะปลูกบ้าน ในกรณีเห็นว่าสมควรไว้ เพราะว่าชาวบ้านที่นี้ส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน ไม่มีรายได้อีก รายได้เฉลี่ยรายได้ 9,752 บาทต่อปีต่อครอบครัว ซึ่งเป็นรายได้ต่ำมาก จึงทำให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้อนุโลม

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลในการปกครอง

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่ามีความสัมพันธ์กันน้อยมาก การติดต่อสัมพันธ์เป็นการติดต่อโดยผ่านทางผู้นำหมู่บ้านที่ไปประชุมทุกเดือนเพื่อที่จะนำข่าวสาร นโยบายของรัฐบาล มาแจ้งให้ชาวบ้านทราบให้ปฏิบัติตามที่ทางราชการสั่งมา ส่วนเรื่องที่ชาวบ้านเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ราชการทำนั้นแทบไม่มีเลย หรือแทบจะไม่มีเลย

ผู้วิจัยสังเกตและสอบถามชาวบ้านว่า เคยพบหรือเคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ โดยไม่ใช้เป็นการ ผู้วิจัยได้คำตอบว่า เคยมีจำนวนร้อยละ 65.76 เคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ในหมู่บ้าน และมาคุยที่บ้าน เคยพูดคุยกับเจ้าหน้าที่นอกหมู่บ้าน เช่น เจ้าหน้าที่อนามัย เกษตร ช่างนา ฯลฯ จะเข้ามาสักครั้ง มีจำนวนร้อยละ 34.24 แต่ชาวบ้านบอกว่าเขาไม่ชอบที่จะพูดคุยกับคนแปลกหน้า

ผู้วิจัยได้สอบถามความเห็นชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่บ้านเมืองพบว่า

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ร้อยละ)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	รู้จักคุ้นเคย	ไม่รู้จักเลย
1. ผู้ใหญ่บ้าน	100	-
2. เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	100	-
3. ครูโรงเรียนสุนทรเวชและครูศูนย์ศึกษา นอกรงเรียน	100	-
4. กำนันตำบลล่่ว	69.65	30.35
5. เจ้าหน้าที่อนามัย	2.48	97.52
6. เกษตรตำบล	-	100
7. พัฒนาการตำบล	-	100

จากคำตอบที่ได้มา ทำให้เราทราบว่า ชาวกะเหรี่ยงรู้จักคุ้นเคยกับบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว มากกว่าเจ้าหน้าที่ทางราชการซึ่งอยู่ไกลตัว และไม่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับการปกครองหรือเรื่องการเมือง เพราะเขาสนใจว่าเขามีกินมีใช้ และไม่เดือดร้อนเป็นใช้ได้

จากที่ผู้วิจัยได้สอบถามเรื่องเจ้าหน้าที่ทางราชการมีความสัมพันธ์ในทางใด เขากล่าวว่า ชาวกะเหรี่ยงส่วนน้อยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด คุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และไม่ได้ติดต่อกันในเรื่องใดเลย นอกจากการติดต่อโดยผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน และจะสนิทคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ประจำอยู่ที่หน่วยตำรวจตระเวนชายแดน ครู ซึ่งประจำที่หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เหล่านี้จะคลุกคลีให้คำแนะนำ คำปรึกษา ในกรณีที่ชาวบ้านไม่รู้จะปรึกษาใคร ส่วนเจ้าหน้าที่ที่อยู่นอกหมู่บ้านนาน ๆ จึงจะเข้ามา เช่น เมื่อเกิดโรคระบาด การที่ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการปกครอง เพราะว่าในหมู่บ้านไม่มีสื่อความรู้ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ไฟฟ้า ฯลฯ ชาวกะเหรี่ยงได้รับการศึกษาต่ำ และบางคนก็อ่าน เขียน หรือพูด

ภาษาพูดได้ไม่ดี ไม่เข้าใจ เท่าที่ผู้วิจัยพักอยู่ในหมู่บ้าน เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ราชการ มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ประจำภายในหมู่บ้าน มากกว่ามีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ภายนอกหมู่บ้าน

การปกครองตามแบบจารีตประเพณี

ที่มาของอำนาจการปกครองของกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านสะเนฟองนั้น นอกจากมีกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ ซึ่งมีผู้หมู่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน มีอำนาจการปกครองตามกฎหมายบ้านเมือง แต่ยังมีผู้มีอิทธิพลอีกอย่างหนึ่ง คืออำนาจในการปกครองส่วนที่เป็นจารีตประเพณี ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงให้อยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข พฤติกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านถูกรอบคลุมด้วยจารีตประเพณี ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของสังคม หรือกฎที่ทุกคนต้องยอมรับและปฏิบัติ เมื่อใดที่มีผู้ทำผิดหรือละเมิดจารีตประเพณี หรือประเพณีความเชื่อของสังคม ก็จะถูกลงโทษ หรือถือว่าเป็นการผิดศีลอย่างหนึ่ง

ในสมัยก่อนที่หมู่บ้านสะเนฟองยังไม่มีกรปกครองตามระเบียบราชการ ชาวกะเหรี่ยงมีผู้นำของตนเอง คนแรก คือ พระยาศรีสุวรรณคีรี ถือว่าเป็นกษัตริย์ของกะเหรี่ยง และผู้สืบทอดคือพวกสกุล "เสตะพันธ์" ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือ เมื่อมีกฎระเบียบที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีความรู้เรื่องกฎระเบียบก็พยายามถ่ายทอดให้กับบุตรหลานของตนได้รู้และถือปฏิบัติ ผู้อาวุโสจึงมีความสำคัญในการรักษากฎเกณฑ์ และถ่ายทอดกฎระเบียบต่าง ๆ จึงทำให้สังคมกะเหรี่ยงยึดกฎที่ตั้งไว้อย่างเคร่งครัด และไม่มีเรื่องที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องทะเลาะกัน กะเหรี่ยงชอบความสงบในหมู่บ้าน ชาวกะเหรี่ยงจึงอยู่อย่างสงบสุขตลอดมา

ในปัจจุบัน เมื่อชาวกะเหรี่ยงมีการปกครองตามระเบียบราชการ การปกครองแบบจารีตประเพณีน่าจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็มิได้เป็นเช่นนั้น เพราะว่าระบบอาวุโสยังคงมีอยู่อย่างเหนียวแน่น และความเชื่อเก่า ๆ ยังฝังรากลึกอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาชนบวชธรรมนิยมเก่า ๆ ความคิด ค่านิยมยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลง

ซึ่งชาวกะเหรี่ยงรุ่นหนุ่มบางคนอาจจะไม่เห็นด้วย แต่ก็ไม่กล้าที่จะขัดแย้งกับผู้อาวุโส
ในหมู่บ้าน เพราะว่าผู้อาวุโสมีอำนาจที่เด็กจะต้องรับฟัง แต่กฎระเบียบแบบจารีต
ประเพณีไม่ขัดกับกฎระเบียบทางราชการ

การเลือกตั้ง

หมู่บ้านสะเนฟ่องเป็นหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงล้วน และเป็นชาวบ้านที่มีระดับ
การศึกษาต่ำและไม่สนใจการศึกษา การเมืองการปกครอง เขาสนใจแต่เรื่องปาก
ท้องของเขาและการทำไร่ ผู้วิจัยพบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะออกไปทำงาน
แต่เช้า จะกลับก็ตอนเย็น ผู้วิจัยได้ถามหัวหน้าครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้ง
ในหมู่บ้าน มีการเลือกตั้งอะไรบ้าง เขาตอบว่าเขาเคยไปเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage มีจำนวน
54.32 และไม่เคยไปเลือกตั้งมีจำนวนร้อยละ 45.68 จะเป็นชาวบ้านที่ไม่รู้เรื่องการ
เลือกตั้ง และถามผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage จำนวนร้อยละ 52.48 บอกว่าไปเลือกตั้ง
เพราะผู้นำเช่น ครู เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตำรวจตระเวน
ชายแดนบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน เราจะต้องเลือกแต่คนดี คนที่ทำประโยชน์ให้กับหมู่บ้าน
คนซื่อสัตย์แต่ก็ปรากฏว่าผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากพระยาศรีสุวรรณ์คือ พวก "เสตะพันธ์"
ได้รับเลือกทุกครั้ง

โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของทางราชการกรมประชาสงเคราะห์เป็น
ผู้ดำเนินงานได้แก่

1. การพัฒนาอาชีพจะพัฒนาเน้นหนักให้ชาวบ้านมีความรู้ ทักษะการเกษตร
แบบถาวรเชิงอนุรักษ์ รับผิดชอบส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชอาหารให้เพียงพอแก่การบริโภค
และปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมเพื่อเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนา
และสงเคราะห์ชาวเขา จัดทำเรือนเพาะชำแปลงสาธิตวันในศูนย์ฯ เพื่อเป็นตัวอย่าง
แก่ชาวบ้านและเป็นการทดสอบในการที่จะนำพืชไร่ไปส่งเสริมแก่ชาวบ้าน โดยจะ
เน้นเรื่องการเพาะปลูกไม้ยืนต้นและไม้เศรษฐกิจ เช่น กาแฟ ชา ยางพารา
และคัดเลือกครอบครัวที่เป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน เป็นครอบครัวตัวอย่าง

และให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นแกนนำในการส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน

โครงการทดลอง ให้ชาวบ้านปลูกพืชทดลองใหม่ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนและหากเกิดผิดพลาด การเพาะปลูกไม่ได้ผล จะให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านเป็นพิเศษเฉพาะราย เพื่อให้เขามีกำลังใจในการพัฒนางานด้านการเกษตรต่อไป

การส่งเสริมขยายการเพาะปลูก จะจัดองค์กรชาวบ้านให้รับผิดชอบ เช่น ให้ทำเรือนเพาะชำเอง ขยายพันธุ์กาแฟเอง ทางราชการจะส่งเมล็ดกาแฟพันธุ์ที่ได้รับการวิจัยแล้วว่าเหมาะสมไปให้ชาวบ้านโดยให้เขาซื้อเอง และขยายพันธุ์ให้กว้างขวางต่อเนื่อง

นอกจากการส่งเสริมในด้านการเกษตรแล้ว จะมีการส่งเสริมอาชีพรอง เพื่อเป็นการเสริมรายได้จากพืชอื่น คือการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน คืองานจักสาน งานหัตถกรรม

2. การพัฒนาทางการศึกษา จะเน้นให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจและพูดภาษาไทยได้เป็นอันดับแรก ส่วนการอ่าน เขียนจะเป็นในขั้นต่อไป โดยจะประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้เข้าไปดำเนินการพัฒนากับชาวกะเหรี่ยงทั้งในระบบและนอกระบบ คือการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นของกรมประชาสงเคราะห์ เด็กวัยเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาต่อในระดับสูง เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็จะสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและ หมู่บ้านของตนได้ เพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษา นอกจากนี้แล้วมุ่งให้ชาวบ้านรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง และรู้ถึงสิทธิหน้าที่ตลอดจนความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย

3. การพัฒนาด้านสาธารณสุข จะประสานงานกับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเร่งรัดการลดอัตราการเพิ่มประชากร และการพัฒนาสุขภาพอนามัย โดยเน้นเรื่องสาธารณสุขการจัดระเบียบชุมชน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้รับเงินทูลเกล้าจากอาจารย์วรณี สุนทรเวช และพระราชทานเงินให้ตำรวจตระเวนชายแดนทำการศึกษา ก่อสร้าง และพระราชทานนามว่า "โรงเรียนสุนทรเวช" โดยสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จเปิดป้ายอาคารโรงเรียนนี้

ปัจจุบันยังไม่ได้รอนำให้การประถมศึกษาแห่งชาติ จึงให้ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครูสอน ครูใหญ่ชื่อ ด.ต.สมยศ สมบูรณ์พร้อม จ.ส.ต.อาทิตย์ ทองอินทร์ ทำการสอนหนังสือทุกวิชา และมีนักเรียนมารวมกันได้ 1 ห้อง มีนักเรียนในบัญชี 28 คน แต่ไปเรียนจริง ๆ ประมาณ 10 กว่าคน ไม่มีวันไหนที่นักเรียนมาเรียนครบจำนวน ตั้งแต่ตั้งโรงเรียนมาจนถึงปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 644 คน ชาย 289 คน หญิง 355 คน ปัจจุบันมีนักเรียนชาย 12 คน หญิง 16 คน

การเรียนการสอนในโรงเรียน

ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสุนทรเวชนั้น ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2508 อันเป็นปีแรกที่เปิดทำการสอน โดยครูซึ่งเป็นตำรวจตระเวนชายแดนที่เข้าไปประจำในหมู่บ้าน พลัดเปลี่ยนกันมาทำการสอนเด็กที่นั่น เด็กนักเรียนที่นี้ใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ แต่พอเข้าโรงเรียนจะต้องใช้ภาษาไทย ผู้วิจัยได้พูดคุยกับเด็ก เขาจะไม่ค่อยยอมพูด ถามคำตอบคำ และเด็กมีลักษณะกลัวคนแปลกหน้า เด็กจะใช้ภาษากะเหรี่ยงพูดกับพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง มากกว่าที่จะพูดภาษาไทย ในหมู่บ้านนี้เป็นชาวกะเหรี่ยงล้วน จึงทำให้ชาวบ้านพูดภาษากะเหรี่ยง

การเรียนของนักเรียนในหมู่บ้านสะเนพ่องไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่วนใหญ่จะเรียนเพื่ออ่านเขียนภาษาไทยได้ คิดบวกเลขเป็น ก็เป็นการเพียงพอแล้ว นักเรียนกะเหรี่ยงไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะว่าพ่อแม่ไม่สนับสนุนการศึกษา สังกศัตร์จากการที่นักเรียนขาดเรียนเป็นประจำทุกวัน การขาดเรียนนั้นมีหลายสาเหตุ เช่น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน เลี้ยงน้อง ดายหญ้าในไร่ บางทีก็หนีไปเที่ยวจับจิ้งหรีดมากัด

กัน เล่นน้ำในห้วย และเมื่อครุฑาใหญ่ไปถามผู้ปกครองเด็กที่บ้านว่า เด็กไม่ไปโรงเรียน พ่อแม่ก็ไม่ได้สนใจหรือเคี่ยวเข็ญเด็กให้ไปเรียน เมื่อครุฑาทารุขเด็กที่หนีเรียน พ่อแม่ก็โกรธครุฑาว่าไปตีลูกของเขาทำไม ครุฑิชี้แจงให้เข้าใจ ผู้ปกครองก็ไม่ได้ตีเด็กเดือนลูกหลานของตนว่าจะไปเรียนหรือไม่ การที่พ่อแม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนเพราะไม่เสียค่าเล่าเรียน และบางครั้งก็ยังได้รับสิ่งของเครื่องใช้แจกฟรี อาหารกลางวันก็มีให้ สัปดาห์ละ 3 วัน เป็นการสนับสนุนให้เด็กเข้าเรียน เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการเรียนหนังสือของเด็กกะเหรี่ยงเรียนเพื่อ อ่าน เขียนภาษาไทยได้ก็เพียงพอแล้ว ผู้ปกครองของเด็กก็ไม่ได้คิดถึงอนาคตว่าเมื่อเด็กเรียนจบแล้วจะต้องไปเรียนต่อในเมืองให้มีความรู้สูง ๆ เพราะพ่อแม่เขาก็ได้รับการศึกษาค่ำ แต่อ่านออกเขียนภาษาไทยได้บ้าง หรือบางคนพูดภาษาไทยอย่างเดียว เขียนหรืออ่านภาษาไทยไม่ได้

การสอนของครุฑาตรวจตระเวนชายแดน เขาสอนเด็กให้อ่าน เขียนภาษาไทย บวกลบเลขได้ และความรู้รอบตัว ไม่ได้มุ่งหวังอะไรจากเด็กเหล่านี้ว่าเขาจะ ขวนขวายเรียนสูงกว่าระดับการศึกษาที่มีอยู่หมู่บ้าน นักเรียนบางคนก็เรียนไม่จบ ก็ออกเรียนเพื่อมีครอบครัว ประกอบอาชีพหารู จึ่งกล่าวได้ว่า การศึกษานานหมู่บ้าน สะเนฟองนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คุณสถิติงานวนนักเรียนที่เข้าเรียน

ตารางที่ 8 จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนปี 2508 - 2534

ปี	ชาย	หญิง	รวม
2508	7	9	16
2509	8	10	18
2510	9	9	18
2511	8	8	16
2512	7	9	16
2513	7	9	16
2514	10	12	22
2515	9	14	23
2516	9	14	23
2517	10	14	24
2518	15	17	32
2519	12	14	26
2520	12	16	28
2521	15	22	37
2522	13	21	34
2523	18	12	30
2524	17	15	32
2525	14	21	35
2526	16	12	28
2527	13	15	28
2528	15	20	35
2529	14	18	32
2530	15	21	36
2531	16	18	34

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ปี	ชาย	หญิง	รวม
2532	12	19	31
2533	13	16	29
2534	12	16	28

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียนสุนทรเวช : 2534)

ทัศนคติของชาวกะเหรี่ยงที่มีต่อการศึกษา

จากผู้วิจัยสังเกตและสอบถามชาวกะเหรี่ยงในเรื่องการศึกษาของบุตร ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มักเป็นชาวกะเหรี่ยงอยู่ในชุมชนโดดเดี่ยวคบหาสมาคมกับคนภายนอกกลุ่มอยู่ห่างไกลความเจริญ และไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้ปกครองมักจะให้แรงงานเด็ก เช่น ทาไร่ คายหญ้าในไร่ เลี้ยงน้องอยู่บ้านมากกว่าที่จะสนับสนุนให้เรียนหนังสือ เพราะเขาเห็นว่าปากท้องเป็นเรื่องสำคัญกว่าการเสียเวลาไปเรียนเพื่อความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิต ประกอบกับชาวกะเหรี่ยงยังไม่มี ความเข้าใจว่า การศึกษามีความสำคัญอย่างไร เรียนจบแล้วจะได้อะไรขึ้นมา ผู้ปกครองเองก็ไม่รู้ภาษาไทย จึงไม่เข้าใจเรื่องระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ทางโรงเรียนได้พยายามชี้แจง และเข้าร่วมประชุมชาวบ้านทุกเดือน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ปัจจุบันก็ยังไม่มีเปลี่ยนแปลง

เมื่อผู้วิจัยถามถึงการที่ส่งลูกไปโรงเรียน ต้องการจะให้เรียนถึงชั้นไหน ได้รับคำตอบคือ ต้องการให้เรียนแค่อ่านออกเขียนได้ ไม่อยากให้เรียนสูง ๆ อยากให้มาช่วยทำงานในไร่ หรืองานบ้านมากกว่าเป็นจำนวนถึงร้อยละ 80.71 และอีก 19.29 ต้องการให้เรียนสูงกว่า แต่ไม่มีเงินส่งเรียนทั้งนี้เพราะผู้ปกครองได้มาคลุก

คลีกับเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา จึงมีความคิดที่ต้องการให้บุตรของตน
ทำงานเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่เหล่านั้น

การเรียนของเด็กกะเหรี่ยงจะรับเด็กตั้งแต่อายุ 6 ปี ขึ้นไป เพื่อเข้ามา
เรียนหนังสือ เมื่อมาเรียนหนังสือครูจะสอนภาษาไทย ำให้พูด เขียน อ่าน ภาษาไทย
ก่อนอื่น แล้วจึงสอนวิชาอื่นต่อไป แต่เด็กกะเหรี่ยงส่วนใหญ่มักอย่สนใจการเรียน
เท่าไร มักขาดเรียนบ่อย ๆ เช่นป่วย หรือช่วยงานบ้าน หรืออาจหนีไปเที่ยว ซึ่ง
ทางบ้านของเด็กกะเหรี่ยงก็ไม่สนใจว่าไปไหน และครูก็บอกถึงเหตุผลว่าการหนี
เรียนนั้นไม่ดี ผู้ปกครองก็ไม่สนใจ

การเดินทางของเด็กกะเหรี่ยงส่วนใหญ่เด็กจะเดินไปเรียน เพราะว่า
บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน นักเรียนจะไปถึงโรงเรียนประมาณ 8.00 น. และเริ่มปฏิบัติ
หน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายจากครู

เวลา 8.30 น.ครูจะเรียกนักเรียนเข้าแถว ชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา
เคารพธงชาติ สวดมนต์ แล้วฟังรื่อวาทครูจะทาหน้าที่อบรมหน้าแถวเป็นประจำทุกวัน
จึงเข้าห้องเรียน

เรื่องอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา พระราชทานเงินมาเป็นค่าอาหารกลางวันเดือนละ 200 บาท
และนำเปิดและทำให้เลี้ยงจำนวนหนึ่ง แต่ในหมู่บ้านมีข้อห้ามการเลี้ยงเปิด ำก็ จึง
ไม่ได้รับพระราชทานมา และทรงแนะนำให้ปลูกผักสวนครัว เพื่อเป็นอาหารกลางวัน
เด็กนักเรียนจะต้องห่อข้าวมาจากบ้านและมารับกับข้าวที่โรงเรียนและขนมหวานที่ครู
าหมู่ได้เตรียมไว้ให้ ครงการอาหารกลางวันจะมีอาหาร 1 อย่าง เช่น แกงส้ม
ผัดผักทอง หรืออาจเป็นต้มจืด และขนมหวาน 1 อย่าง เช่นถั่วเขียวต้มน้ำตาลเป็น
ประจำ สัปดาห์หนึ่งจะมีอาหารให้ 3 วัน

สถานศึกษานอกระบบโรงเรียน 3 แห่งคือ

1. ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน เปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยเป็นของกระทรวงศึกษาธิการ มีครู 1 คน ชื่อ นายเอกลักษณ์ วิเศษสิงห์ จะสอนชาวบ้านทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ให้มีความรู้ภาษาทโยให้อ่านออกเขียนได้ และให้การศึกษาในระดับสูงขึ้น เมื่อเรียนจบแล้วจะได้รับใบรับรองวุฒิการศึกษาจากโรงเรียน และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและหมู่บ้านของตนเองได้
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขณะที่ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านสะเนพอง ศูนย์พัฒนาเด็กเพิ่งสร้างเสร็จเมื่อต้นปี พ.ศ. 2534 และจะเปิดทำการสอนประมาณเดือนพฤษภาคม 2534 ซึ่งเป็นช่วงโรงเรียนเปิดเรียน โรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งรับสอนเด็กเล็กอายุประมาณ 3 - 6 ปี เพื่อเป็นการเตรียมตัวเข้ารับการศึกษาระดับภาคบังคับต่อไป และเพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านกิริยา มารยาท สุขภาพอนามัย ด้านความคิด การรักษาความสะอาด การช่วยเหลือตนเอง เช่น แต่งกายด้วยตนเอง กินอาหารเอง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปิดรับนักเรียนแล้วมีนักเรียนชาย 9 คน หญิง 15 คน นางศรีหยากลับจำปาเป็นผู้สอน ซึ่งเป็นครูชาวกะเหรี่ยงและเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
3. โรงเรียนสุนทรเวช หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าโรงเรียน "ต.ช.ด." และ ครูที่สอนเป็นตำรวจตระเวนชายแดน มีนักเรียน 4 ชั้น นักเรียนที่จบจากโรงเรียนนี้จะไม่ได้รับใบรับรองการศึกษา จะต้องไปสอบเทียบที่โรงเรียนศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน เพราะว่าโรงเรียน ต.ช.ด. เป็นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ได้ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ และยังไม่ได้มีการรอนไปให้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เพราะนักเรียนมีน้อย

ระดับการศึกษาของกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาต่ำ หรือไม่จบการศึกษาภาคบังคับ แต่คนรุ่นหนุ่มสาวสามารถ พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ดี เนื่องจากเคยได้รับการศึกษาจากโรงเรียน ต.ช.ด. และบางคนก็ไปศึกษาเพิ่มเติมที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน

ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านมักไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่ค่อยสนับสนุนส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนมากนัก และชาวบ้านต้องการให้บุตรหลานอยู่ช่วยงานบ้าน

ภาษา

ชาวบ้านจะใช้ภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นภาษาประจำเผ่าของตน ในการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ส่วนภาษาเขียนจะใช้ตัวหนังสือมอญ มาประกอบเป็นคำและประโยค ตามรูปแบบและวิธีการของภาษากะเหรี่ยงซึ่งเรียกว่า "รพ่องซำไซร์" อักษรกะเหรี่ยง เรียกว่า ไร่รพ่อง มีการสะกดตัวแบบภาษากะเหรี่ยง ภาษาเขียนจะสืบทอดกันมาโดยพระกะเหรี่ยงที่จำพรรษาที่วัดสะเนพ่องสอนให้กับชาวบ้านที่มาบวชเรียน

5. ระบบศาสนา

การนับถือศาสนา

ชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านสะเนพ่องนับถือทั้งศาสนาพุทธและนับถือผี ซึ่งไม่สามารถแยกกันได้เด็ดขาด เรื่องประเพณีต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติมายังคงมีอยู่ ผู้ที่นับถือผีล้วนก็ยังคงมีอยู่ และยังคงยึดมั่นอย่างเหนียวแน่นและเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อยู่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง แต่ความเชื่อทั้งพุทธและผีก็ไม่ขัดแย้งกัน

ชาวกะเหรี่ยงยังคงมีความเชื่อในเรื่องผีมาก ตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี มีการบูชาผีต่าง ๆ มากมาย และในบ้านจะมีหิ้งบูชาผี ซึ่งทำด้วยไม้ยื่นออกมาแล้วใช้ลวดร้อยไว้ กว้างประมาณ 1 เมตร จะมีแก้วน้ำ 1 ใบ ที่ใส่ดอกไม้ธูปเทียนเป็นขวดหรือแจกัน

ปัจจุบันผู้สูงอายุยังคงยึดเหนี่ยวประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความคิดเก่า ๆ เขามีความเป็นอยู่อย่างไรก็มีความเป็นอยู่อย่างนั้น ซึ่งทำให้บุตรหลานไม่กล้าที่จะนำความคิดใหม่ ๆ หรือแสดงความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนได้พบจากภายนอก เพื่อที่จะมาปรับปรุงหรือนำสิ่งใหม่ ๆ เข้าหมู่บ้านเพื่อจะ ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ดีขึ้นและพัฒนาหมู่บ้านด้วยก็ไม่สามารถทำได้ถ้าผู้อาวุโสไม่เห็นด้วย ชาวกะเหรี่ยงนั้นถือระบบอาวุโสอย่างเคร่งครัด ถ้าผู้อาวุโสเหล่านี้หมดไป คนรุ่นหนุ่มสาวก็จะมี การเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญเหมือนหมู่บ้านใกล้เคียง ตอนนั้นคนรุ่นหนุ่มสาวและเจ้าหน้าที่ราชการจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง การห้ามเลี้ยง หมู เบ็ด ไข่ ในหมู่บ้าน เพราะทำให้คนในหมู่บ้านเป็นโรคขาดสารอาหาร จากพวกปรปดิน ซึ่งกำลังพยายามยกเลิกกฏนี้โดยให้เจ้าอาวาสที่วัดสะเน่พ่อง ซึ่งชาวบ้านให้ความนับถือ เชื้อพัง ชี้แจงให้ชาวบ้านเลิกกฏข้อห้ามนี้

ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณมาก มีการบูชาผีทุกครัวเรือนโดยเชื่อว่า มีวิญญาณหรือสิ่งสูงสุด สิ่งสถิตยอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เช่น ตามต้นไม้หรือตามแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น วิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ชาวบ้านจะเรียกรวม ๆ ว่า ผี ที่พวกเขายำเกรงและหวาดกลัว และจำเป็นต้องทำพิธีเช่นไหว้บวงสรวงกัน อยู่เสมอ เช่น ภายในหมู่บ้านจะมีต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีศาลเจ้า (ศาลเจ้า หรือศาลบูชา ผี หมายถึงศาลประจำหมู่บ้านตั้งอยู่ตรงหน้าวัดสะเน่พ่อง) ชาวบ้านให้ความนับถือ ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นผีชั้นสูงกว่าผีบรรพบุรุษ คล้าย ๆ กับผู้ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านมีความสุข รอดพ้นจากภัยอันตรายและภัยพิบัติต่าง ๆ ชาวบ้านถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ถ้าใครมีเรื่องทุกข์ร้อนจะต้องไปบนบานศาลเจ้ากันทุกครัวเรือน ถ้าใครทำผิดผีไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม จะต้องให้หมอผีประจำหมู่บ้านมาทำพิธีที่ศาลเจ้า อดยหมอผีจะเอาน้ำผสมขมิ้นซึ่งเรียกว่าน้ำ สัมป่อย เอามาพรมที่ศาลเจ้า และหมอผีจะท่องเป็นภาษา กะเหรี่ยงเพื่อบอกว่าใครทำอะไรผิด เรื่องอะไร ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ศาลเจ้ายกโทษ ให้แก่ผู้ทำผิดด้วย ศาลเจ้ามีลักษณะเป็นเรือนไม้เล็ก ๆ กว้างยาวประมาณ 1 เมตร สูงราว ๆ 1 เมตรกว่า มุงหลังคาสังกะสี ด้านข้างทั้งสองด้านและด้านหลังทำด้วยไม้ส่วนด้านหน้าเปิดโล่ง และมีม้ายื่นออกมาเพื่อใช้วางของบูชา ภายในศาลนั้น จะมีรูปปั้นสัตว์ หรือ คน และมีขวดน้ำ ข้าง ๆ ศาลจะมีต้นไม้ยาว ๆ สีเขียวแกม

ชาว ชาวบ้านมักจะใช้ใบของต้นไม้นี้บูชาตามห้องที่บ้านด้วย ที่รคนต้นไม้นี้ คนในหมู่บ้านเช่นหัวบูชา เพราะชาวบ้านเชื่อว่าต้นไม้นี้มีวิญญาน หรือสิ่งสูงสุด ซึ่งเทียบได้กับเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ และคอยให้ความคุ้มครอง ปกป้องรักษาพวกตนและหมู่บ้านของตน จะมีคนที่มีหน้าที่ดูแลต้นไม้ คอยทำความสะอาดเจ้าและต้นไม้ประจำหมู่บ้านนี้ตลอด ชาวบ้านเชื่อว่าสิ่งสูงสุดที่อยู่ในต้นไม้นี้อาจให้โทษได้ ถ้าพวกเขาปฏิบัติไม่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ดังนั้นเมื่อมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องขึ้น คนที่ทาคิดนั้นต้องไปขอขมาต่อศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน เพื่อให้สิ่งสูงสุดในต้นไม้มิกรทษาให้

ผู้ที่มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน คือ หมอผี ซึ่งชาวบ้านจะให้ความเชื่อถือมาก และยังรักษาโรคให้ชาวบ้านด้วย

นอกจากความเชื่อในเรื่องการนับถือผีแล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อในเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น เรื่องบันไดหัก ชาวบ้านเชื่อว่าหากมีบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมเยียนและทำบันไดบ้านหักในช่วงที่ขึ้นบ้าน จะเป็นการนำโรคคลาภไปสู่บ้านนั้น ๆ ชาวบ้านจะให้รางวัลด้วยบุหรี่ปะเหรียง 1 มวน แต่ในทางกลับกันหากจากกลับได้ทำบันไดหัก จะถือว่าบุคคลนั้นนำโรคคลาภที่ชาวบ้านมีอยู่ไปจากเขา บุคคลนั้นจะต้องชดใช้ด้วยเงิน 3 สลึง หรืออย่างน้อยกว่านั้นตามกฎหมายที่ชาวบ้านตั้งไว้

สถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ

ชาวกะเหรี่ยงมีการปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันพระ ฯลฯ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะทำบุญทุกวันที่วัดสะเน่พ่อง อดยแต่ละบ้านผลัดกันทำอาหารไปถวายพระ พระไม่ตองออกไปบิณฑบาต พระกะเหรี่ยงที่วัดสะเน่พ่องมีอยู่ทั้งหมด 4 องค์ เณร 2 องค์ วัดเป็นสถานที่ชาวบ้านมาทำบุญ ฟังเทศน์ เวลาพระเทศน์หรือสวดมนต์จะสวดเป็นภาษากะเหรี่ยง เพราะชาวบ้านเป็นชาวกะเหรี่ยงทั้งหมด ไม่มีคนไทย นอกจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้านเท่านั้น ฉะนั้นถ้าเจ้าหน้าที่ต้องการให้ชาวบ้านเริ่มการเปลี่ยนแปลงอะไร ก็จะต้องไปให้เจ้าอาวาสช่วยด้วยจึงจะสำเร็จ อดยเฉพาะในเรื่อง

ความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น เป็นการยากมากที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะต้องใช้เวลามาก และต้องให้ผู้มาของเขายอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย จึงจะทำให้เขาเกิดการยอมรับ และสิ่งนั้นจะต้องให้พวกเขาได้รับประโยชน์ เช่น ในเรื่องห้ามเลี้ยงไก่ หมู เป็ด ในหมู่บ้านตอนนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือ กินหมู ไก่ได้ แต่ห้ามเลี้ยง เจ้าหน้าที่พยายามจะให้เจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ช่วยแนะนำถึงประโยชน์ของสัตว์เหล่านั้นว่ามีประโยชน์ และชาวบ้านขาดสารอาหารจากพวกโรปรตีน จะทำให้ไม่แข็งแรง เจ็บป่วย ถ้าชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงโดยเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร สุขภาพจะแข็งแรง และเป็นรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้านด้วย ตอนนี้อยู่ในระหว่างการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

การเลี้ยงผีอัน

กะเหรี่ยงสะเนพ่องมีวิธีเลี้ยงอัน (การเลี้ยงผีด้วยอัน ไม้ไซ้เป็นการบูชาผีบรรพบุรุษ แต่เป็นการเอาอันไปหว่านไว้หน้าหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ทำกันมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเล่นการพนัน กินเหล้าทั้งหมู่บ้าน พระฤาษีจึงห้ามให้ชาวบ้านเลิกกินเหล้า เล่นการพนัน พอชาวบ้านเลิกกินเหล้า เล่นการพนัน ชาวบ้านตายเป็นจำนวนมากพระฤาษีจึงให้ชาวบ้านบูชาผีอัน จึงทำให้ชาวบ้านไม่ตาย) พิธีเลี้ยงผีอันนี้ขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัวกำหนดว่าจะเลือกวันไหน แล้วบอกลูกหลานให้มาพร้อมกันที่บ้านพ่อแม่ อดลูกเขยจะต้องไปหาปลาในตอนเช้า ต้องหาปลา 7 ตัว ไซ้ข้าวป่นราเป็นเหยื่อไปตกปลา เมื่อได้ปลาครบแล้วนำมาอย่างให้สุกเพื่อที่จะนำมาเลี้ยงผี แล้วเอาปลาที่ย่างมาแบ่งให้ผู้อาวุโสก่อน กลางคืนระหว่างกินผีนี้จะต้องนอนรวมกันที่บ้านพ่อแม่จะนอนรวมกับคนอื่นไม่ได้ และถ้าหากระหว่างพิธีกินผีมีคนแปลกหน้าขึ้นบ้าน เขาต้องทำพิธีกินผีทั้งหมด และคนขึ้นบ้านจะต้องเสียค่าปรับตามแต่เจ้าของบ้านจะเรียกเงิน เมื่อกินปลาเสร็จ วันรุ่งขึ้นลูกเขยจะต้องไปหาอันมาอีก 1 ตัว ชาวกะเหรี่ยงมีความชำนาญในการจัดหาตัวอันและรู้ว่ามีอันอยู่ที่ไหน เมื่อหาอันได้แล้วก็นำกลับบ้าน ระหว่างทางห้ามพูดหรือเข้าบ้านใคร นอกจากบ้านพ่อตา เอาอันมาอย่างบ้านไม่ได้อัน ต้องนำไปยังข้างนอก เตาที่ไซ้ก่อนนำ

เมื่ออย่างสุกแล้วจึงนำเข้าบ้านหรือจะใช้ลวกชนกก็ได้ แล้วจึงนำใบเลี้ยงผีที่ต้นไม้ จัตาเสถาด ดอกไม้ 3 ดอก เทียน 3 เล่ม (เทียนทำด้วยขี้ผึ้งแท้) แล้วนำใบเช่นหัวที่ต้นไม้ ภาชนะหม้อบ้านทางทิศตะวันตก ผู้ทำพิธีจะต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องทำทุกปี และต้องนำหัวที่ต้นไม้ต้นนั้นทุกปี ทั้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง และมีคนเฝ้าอยู่ด้วย แล้วจึงนำอันมาแบ่งกันกินตามลำดับอาวุโส เมื่อกินเสร็จก็ถือว่าเสร็จพิธี แยกย้ายกันกลับบ้านได้

ผู้วิจัยสอบถามผู้อาวุโสชาวกะเหรี่ยง เล่าว่าชาวกะเหรี่ยงนับถือผีมากมาย และจะทำอะไร เขากลับคิดผี จึงไม่ค่อยมีใครทำอะไรที่นอกกลุ่มนอกทางที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา แม้กระทั่งการเลี้ยงสัตว์ก็จะมีไม่ค่อยเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู ถือว่าเป็นตัวทำให้เกิดโรคภัย สมัยก่อนผีดูมาก เวลาไปป่าจะต้องบนบานผี เจ้าป่า รดynamอาหาร ผลไม้ มาวางไว้ตรงทางสามแพร่ง เป็นการเช่นหัวผีป่า เพื่อขอความช่วยเหลือคุ้มครองดูแลอย่าให้มีอันตรายเกิดขึ้น ไม่นั่นนั้นอาจจะเกิดเหตุการณ์ ที่ไม่คาดคิดขึ้นได้

เท่าที่สอบถามการนับถือผี หรือเลิกนับถือผีนั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิงเป็นสำคัญ ถ้าแม่เลิกนับถือผีทุกคนในครอบครัวก็จะเลิกนับถือผีด้วย แต่เท่าที่สังเกต การนับถือผีของเขาน่าจะเป็นแบบกึ่งพุทธกึ่งผีมากกว่า คือเขาจะนับถือผีต่าง ๆ แต่เขาก็รู้จักพระสงฆ์ รู้จักการทำบุญตักบาตรในวันพระหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา ในบ้านเขามีหิ้งบูชาผี แต่ไม่มีพระพุทธรูป

ความเชื่อเรื่องขวัญ

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญของชาวกะเหรี่ยงนั้น เขาเชื่อกันว่า คนเรามีขวัญ ประจำทุกคน ซึ่งมีทั้งหมด 33 ขวัญ แต่ขวัญที่สำคัญที่สุดมี 6 ขวัญ คือที่ศีรษะ หู คอ และข้อมือ ขวัญต่าง ๆ ดังกล่าวจะสามารถออกจากร่างกายของคนเราได้ถ้าหากผู้นั้นได้ตายไป สำหรับเด็กที่เพิ่งคลอด เขาเชื่อว่าขวัญของร่างกายยังมิได้เข้ามาอยู่ในร่างกายของเด็ก บิดาจึงต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือเรียกเชิญขวัญของเด็กให้

เข้ามาอยู่ในร่างของเด็ก และเขาเชื่อกันว่าขวัญมักจะชอบออกจากร่างของคน แล้วจะท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ อยู่เสมอ พวกเขาเชื่อว่า สาเหตุที่ทำให้คนเราเจ็บป่วยก็เนื่องมาจากขวัญของคนเมื่อออกจากร่างไปแล้วไม่กลับมา หรืออาจกลับมาไม่ได้เพราะหลงทาง หรือถูกผีต่าง ๆ ทรายหรือกักตัวไว้ การส่อและเรียกขวัญทำพร้อมกับพิธีผูกมือรับขวัญ

การเรียกขวัญเด็กเพิ่งคลอด

การเรียกขวัญเด็กเพิ่งเกิด เมื่อมีเด็กกะเหรี่ยงเกิดมา ถือว่ามีสมาชิกเกิดใหม่ เป็นสิริมงคลต้องมีการเรียกขวัญ และพิธีกรรมนี้ทำโดยผู้เฒ่าหรือบิดาผู้อาวุโส โดยมีการผูกข้อมือด้วยด้ายขาว มีข้าวสุก 3 บั้น น้ำ 1 ขัน เอาด้ายจุ่มลงบนน้ำ ผูกที่ข้อมือด้านขวา ก่อน แล้วก็เอาด้ายจุ่มน้ำอีกแล้วผูกข้อมือด้านซ้าย แล้วเอามือสองข้างของเด็กชิดกัน แล้วเอาข้าวสุกที่ปั้นไว้จุ่มน้ำแล้วแตะตรงกลางข้อมือที่ชิดกัน แล้วเอาข้าวที่ปั้นวางไว้บนไหล่เด็ก วางบนหัวเด็ก เพื่อแสดงการรับขวัญเด็ก

ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ

ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงมีมานานแล้ว ซึ่งยังคงปฏิบัติกันตลอดมาจนปัจจุบัน เชื่อเรื่องเด็กเกิดมาแล้วต้องเอาเชือกแดงคล้องคอไว้ และมีเหรียญกลมเจาะรูหรือเหรียญรูปสี่เหลี่ยมเจาะรูห้อยไว้ที่คอ เพราะถ้าเด็กไม่ห้อยเหรียญซึ่งผูกด้วยด้ายแดงจะทำให้เด็กเป็นหน้าหนวก

วิธีการรักษาจะต้องให้หมอตุ (หมอผี) ดูว่าจะต้องรักษาด้วยการให้พ่อแม่เด็กหาเหรียญทองคำ เงิน ทองเหลืองก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มักจะใส่ทองเหลืองมากกว่า เพราะว่าเงิน ทองคำมีราคาแพงมาก แล้วนำเอาเหรียญมาผูกด้วยด้ายแดงห้อยคอ และหมอผีจะท่องมนต์เป็นภาษากะเหรี่ยง แล้วเด็กจะหายจากการเป็นหน้าหนวก

เรื่องการคุมกำเนิด

ชาวบ้านไม่นิยมการคุมกำเนิด เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการขัดขวางทางของเด็ก ไม้ให้มาเกิด และจะช่วยส่งผลให้ในภพหน้า จะทำให้ไม่มีบุตร

เรื่องบันไดหัก

ชาวบ้านเชื่อว่าหากมีบุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมเยียนและทำบันไดบ้านหัก ในช่วงที่ขึ้นบ้าน จะเป็นการนำโรคกลากไปสู่บ้านนั้น จึงทำให้บันไดบ้านหัก เจ้าของบ้านจะจัดการต้อนรับและรับขวัญ โดยจะนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง หรืออาจจะให้รางวัลด้วยบุหรี่ยะหรืง 1 มวน แต่ในทางกลับกันหากขากลับได้ทำบันไดบ้านหัก ชาวบ้านจะโกรธ เขาเชื่อว่าบุคคลนั้นนำโรคกลากและทรัพย์สินที่ชาวบ้านมีอยู่ไปจากเขา จึงทำให้เกิดโรคไม่ตีแก่คนที่อาศัยอยู่ในบ้าน บุคคลนั้นจะต้องชดเชยด้วยเงิน 3 สลึงหรืออย่างน้อยตามแต่กฎเกณฑ์

เรื่องการเลี้ยงไก่ เป็ด หมู

ชาวบ้านเชื่อว่าการเลี้ยงไก่ เป็ด หมู จะทำให้เสือเข้ามาทำร้ายและกัดคนในหมู่บ้าน และจะทำให้อาเกิดสิ่งชั่วร้ายขึ้นในหมู่บ้าน บ้านหมู่บ้านสะเนพ่องจึงไม่มีการเลี้ยงไก่ เป็ด หมูภายในหมู่บ้าน แต่เนื้อสัตว์เหล่านี้เพียงอนุรลมาห้กินได้ แต่เลี้ยงไม่ได้

เรื่องไสยศาสตร์

ถ้ามีหญิงสาวท้องแก่แล้วตายพร้อมลูกที่อยู่ในท้อง เรียกว่าตายทั้งกลม หมอผีเขาจะมาทำพิธีเพื่อเอาเด็กที่ตายในท้องไปเลี้ยง เป็นกุมารทอง โดยตัดเอานิ้วก้อยของเด็กไป 2 นิ้ว แล้วนำไปเลี้ยงเป็นกุมารทองด้วยคาถาอาคม และการเลี้ยงกุมารจะไม่มีเครื่องเซ่นไหว้ หมอผีจะเลี้ยงกุมารทองไว้ใช้ในทางไสยศาสตร์

ทาคุณ หรือใช้กุมารในการทาเสน่ห์

การนับถือพระน้ามัน

ชาวกะเหรี่ยงยังคงนับถือพระน้ามัน คือเอาน้ามันมะพร้าวใส่ขวดบูชา การบูชานั้นเขาจะบูชาด้วยข้าวสุก น้ำ 1 แก้ว ดอกไม้ เทียน น้ำจะขาดไม่ได้จะต้อง มีไว้ประจำทุกเช้า-เย็น และเมื่อเวลาบวchwitzเป็นไข ก็เอาน้ามันมะพร้าวหรือน้ำที่ ใส่ขวดบูชาทา กะเหรี่ยงเรียก "เกียะฮู้" แปลว่า พระน้ามัน ในด้านไสยศาสตร์ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อ และมีความสามารถในการปล่อยผีปล่อยคุณ ทาอันตราย ผู้อื่นถึงตาย ซึ่งเมื่อก่อนน้ำใช้ได้ผล และเมื่อชาวกะเหรี่ยงบวchwitzขอ เขาจะเอาแบ่ง ข้าวเจ้าผสมน้ามันมนต์ที่บูชาพระนวด และบางทีเขาก็เอาน้ามันทาแล้วท่องคาถาเพื่อ เรียกเอาเศษชนแมลงคล้ายเม่นออกมา เรียกว่าถอนคุณไสย

ประเพณี

ประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านในเดือนต่าง ๆ มีดังนี้

- เดือน 2 พิธีทำบุญข้าวใหม่ จะทำในวันขึ้น 15 ค่ำ ถึงแรม 2 ค่ำ อดชาวบ้านจะ นำเอาข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ใหม่ในปีนั้นของแต่ละบ้านมารวมกันยังบ้านที่ได้ ผลผลิตมาก แล้วหลังจากนั้นทำพิธีที่วัด
- เดือน 3 พิธียะฮู้ เป็นการทำบุญสะเดาะเคราะห์ อดนำอาหารที่คล้ายกับกระยาสารท ซึ่งมีทั้งข้าวเหนียว ถั่วลิสง งา น้ามัน เป็นส่วนประกอบ นำข้าวเหนียว ๗คั่วให้เหลืองแล้วคลุกเคล้ากัน หลังจากนั้นก็นำไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ แล้วนำมาให้ผู้ที่มิเคราะห์กิน แต่ก่อนกินนำไปวางไว้บนหัว
- เดือน 5 ประเพณีสงกรานต์คล้ายคลึงกับประเพณีสงกรานต์ของไทยกล่าวคือ จะมีการทำบุญเลี้ยงพระที่วัดในตอนเช้า และมีการเล่นทอยสะบ้าในตอนบ่าย ถึงค่ำ จะมีการสงน้ำและเล่นสาดน้ำกัน

การเล่นส่ำบ้ำเป็นการละเล่นของชาวกะเหรียงซึ่งยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน คือ การเล่นส่ำบ้ำจะเล่นในวันสงกรานต์ หนุ่มสาวกะเหรียงจะแต่งตัวสวยเพื่อที่จะไปเล่นส่ำบ้ำ ผู้เล่นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายหญิงและชาย แข่งขันกันเป็นคู่ ๆ หรือ คณะจะต้องมี 2 ทีม มีลูกส่ำบ้ำ 20, 30 ลูก แล้วเรียงลูกส่ำบ้ำวางพียงหลักไม้ไว้ทุกอัน หลักไม้ห่างกันราวคืบกว่า หลักทั้งหมดห่างจากผู้เล่น 3 วากว่า เอาลูกส่ำบ้ำพียงหลักไม้และจะมีกรรมการชี้ขาดว่าลูกส่ำบ้ำลูกไหนเป็นของใคร ผู้นั้นจะต้องทอยลูกส่ำบ้ำไปชนลูกส่ำบ้ำของตนให้ล้ม คณะไหนทอยลูกส่ำบ้ำล้มหมดก็จะเป็นฝ่ายแพ้ คือวางข้างหน้าข้างหลัง ด้านข้าง ต้องทอยให้ล้มหมด ถ้าทอยไม่หมดเป็นฝ่ายแพ้ แต่มีการแก้ตัวกันได้ คือครั้งแรกทอยได้คนละครึ่ง ให้ลูกส่ำบ้ำที่หลักของตนล้ม ห้ามทอยของคนอื่น ถ้าล้มไม่หมดจึงให้ทั้งหมดทอยส่ำบ้ำใหม่ ถ้าไม่หมดก็แพ้ ถ้าล้มหมดก็เสมอกัน ต้องแข่งขันใหม่หรือเปลี่ยนผู้เล่น หลังจากเลิกเล่นส่ำบ้ำ ก็จะไปเล่นสาดน้ำกันที่ลำห้วย ตักน้ำสาดกันอย่างสนุกสนาน งานสงกรานต์มี 3 วัน วันสุดท้ายเป็นวันสร้างน้ำพระ และก่อพระเจดีย์ทราย การสร้างน้ำพระ โดยพระมา ยืนเรียงกันเป็นแถว และมีกระบอกลำไ้พ่ท่อนยาว ๆ มาผ่าซีกตลอดตั้งไว้บนหลักเป็นระยะ ๆ แล้วมีคนเอาน้ำใส่ตามราง เพื่อที่จะให้ชาวบ้านตักน้ำมาสร้างน้ำพระ เมื่ออาบน้ำพระเสร็จแล้ว พวกผู้ชายกะเหรียงก็ม้ร้ดั่งเรียงเป็นแถว เพื่อให้พระเดินบ่นหลังพวกเขา เพราะเขาถือว่าได้บุญศลมมาก

เดือน 8 ประเพณีเข้าพรรษามีลักษณะเหมือนกับประเพณีเข้าพรรษาโดยทั่วไปของ ไทย

เดือน 10 ประเพณีกะบ่งบ่ท่ง หรือประเพณีทำบุญเรือบินทอง (ทำกระทงเป็นรูปเรือหงส์) มีผลไม้ ข้าว เพื่อส่งสิ่งของไปให้พระยาอินทร์พระยาพรหม (อาจหมายถึงพระอินทร์พระพรหมของไทยที่อยู่ในสวรรค์) โดยเอาไม้พ่ ทำเป็นรูปเรือ และเอาของกินต่าง ๆ ใส่เข้าไปบนเรื่อนั้น โดยชาวบ้านเชื่อว่าของกินต่าง ๆ เหล่านี้จะไปรอพวกเขาอยู่ที่สวรรค์ ในตอนกลางคืน จะมีพิธีไหว้เรือ เรื่อนี้จะอยู่บนบก

เดือน 12 ประเพณีลอยกระทง การลอยกระทงของกะเหรี่ยงท่าตอนออกพรรษา อดยจะใช้แพไม้ไผ่แทนกระทง แล้วนำอาหารและผลไม้ใส่ไว้บนแพ อดย ชาวบ้านจะช่วยกันทำแพขึ้น 2 แพ แพหนึ่งเพื่อบูชาพระแม่ธรณี ส่วนอีกแพ หนึ่งเพื่อบูชาบุลลุ ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นสิ่งสูงสุดที่อยู่บนน้ำ

พิธีรอยช้างเผือก เป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ทำที่หมู่บ้านกองม่องทะ ชาวบ้านจากหลาย หมู่บ้าน หลายจังหวัด เช่น ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ตาก เดินทาง มาร่วมงานพิธีนี้ด้วย จะมีในราวต้นปีแล้วแต่กำหนด มีการตระเตรียมสถานที่ เป็นเวลานานก่อนพิธี มีการทำที่พักของผู้ที่มาร่วมงานพิธีนี้ด้วย พิธีนี้ทำในตอน กลางคืน และผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะต้องแต่งชุดกะเหรี่ยง ห้ามใส่กางเกงใน เสื้อชั้นใน และเข้าไปอยู่ในที่เขาคัดไว้ ซึ่งอยู่ลานข้างนอก ส่วนลานข้าง านจะมีผู้ประกอบพิธีอยู่ แล้วก็สวดเป็นภาษากะเหรี่ยงเป็นเวลา 1 - 2 ชั่วโมง งานนี้มี 3 วัน 3 คืน

การย่องสาว

ประเพณีนี้ไม่จำกัดว่าจะ เป็นเดือนใด อดยที่ฝ่ายชายไปแอบชอบพอกับลูกสาว บ้านไหนแล้ว านเวลากลางคืนผู้ชายคนนั้นก็ไปที่บ้านของฝ่ายหญิงและปลุกให้ฝ่าย หญิงลุกขึ้นมาคุยด้วย ซึ่งถ้าฝ่ายหญิงไม่ชอบชายคนนั้น ก็จะจุดตะเกียงแล้วนั่งคุยกัน ฝ่ายชายจะคุยต่อหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าฝ่ายหญิงชอบชายคนนั้นก็คุยกัน อดยไม่จุดตะ เกียง เมื่อครบ 3 คืนแล้วจะมีการยิงปืน อดยผู้รู้เห็น ซึ่งอาจจะ เป็นคนของฝ่ายชาย หรือ ฝ่ายหญิงเองก็ได้ และคนในบ้านก็จะลุกขึ้นมาจุดตะเกียงส่องหน้าชายคนนั้นว่าเป็นใคร และยึดตัวชายคนนั้นไว้ เพื่อจัดให้มีพิธีแต่งงานกันต่อไป

พิธีแต่งงาน

การแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงในสมัยก่อน ก่อนจะถึงวันแต่งงาน เจ้าบ่าว ต้องเตรียมลาเนื้อสัตว์ อดยการออกไปเที่ยววนป่า เพื่อเอาเนื้อสัตว์มาเลี้ยงเพื่อนฝูง แยกที่มานางาน และต้องเตรียมของขันหมากไว้ เช่น เสื่อ หมอน ถาด จาน ถ้วยใส่

กับข้าว ชันน้ำ ผ้าห่มนอน ย่ามาใส่เงิน อย่างละ 1 อย่าง และย่ามาใส่เงินกันถุง เพื่อเป็นทุนของบ่าวสาว และนางงานนี้จะต้องมีขนมทองหยี ซึ่งจะขาดเสียไม่ได้

ปัจจุบันการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยง เปลี่ยนแปลงไปบ้าง บางทีก็มีการ ย่องสาว บางทีก็ไม่มี ในการแต่งงานบ่าวสาวยังคงใส่ชุดกะเหรี่ยง มีสินสอด เครื่องเรือน เช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม เงินตามฐานะหรือตามแต่จะตกลงกัน และมี เครื่องเช่นหัวฝักรพบุรุษ เจ้าที่เจ้าทาง มีหมอผีทำพิธีกรรม แต่ก็มีพระมาสวดมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคล มีการเลี้ยงเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง คนานหมู่บ้าน ตอนเย็นจะมีการส่ง ตัวเจ้าสาวเข้าหอ มีการบู่ที่นอนโดยผู้อาวุโสที่สามีมกรรยายังอยู่ด้วยกัน เป็นผู้บู่ที่นอน หนักี่เสร็จพิธี

งานศพ

เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ถ้าเป็นศพที่ตายนอกบ้านก็จะไม่เอาเข้าบ้าน จะตั้งศพไว้ที่วัดกลางหมู่บ้าน และถ้าถูกฆ่าตายหรือตายหง จะต้องฝังทั้งหมด ถ้าตายธรรมดา เช่น เจ็บป่วยก็เผา และถ้าเป็นหน้าผน ศพจะต้องฝังแล้วขุดเอา กระดุกมาเผาเมื่อน้ำแห้ง

เมื่อมีคนตายโดยมากจะเก็บศพไว้คืนเดียว แต่ก็ไม่นาน แล้วแต่ฐานะของ ศพหรือญาติ ตอนกลางคืนจะมีญาติมาอยู่ด้วยเป็นเพื่อนศพ อดยมีการละเล่น "ราตง" (ก๋วยตง) ผู้เล่นมีมากเท่าใดก็ได้ การราตงมี 2 แบบ คือราชา ราเร็ว ราเร็วไซ้ คนมากกว่าราชา เครื่องดนตรีในการราตงก็มีกลองใหญ่ กลองขนาดเล็กอีก 4 ขนาด ฉิ่ง ฉาบ เกาะ เป็นการราชา แต่ถ้าราเร็วจะมีเครื่องดนตรี กลอง เกาะ การ ละเล่นราตงก็มีการแต่งตัวให้สวยงาม อดยเอาเครื่องแต่งกายประจำเผ่าออกมาแต่ง กัน อดยผู้เล่นเข้าแถวตอน 5 - 6 แถว แล้วแต่จำนวนคน ยืนกระยะห่างกัน 1 ช่วงแขน ร้องและรำพร้อมกันตามจังหวะกลองและฉิ่ง และร้องรำทำเพลงกันอย่าง สนุกสนาน รุ่งขึ้นจึงนำศพห่อด้วยลาแพนมัน (ปัจจุบันใช้โรง) หามไปเผาในป่า อดยไม่ต้องเก็บกระดูก พอครบ 1 ปี ทำบุญกระดูก อดยไม่ต้องมีกระดูก

แต่ถ้าใครตายด้วยโรคติดต่อ เช่น อหิวาตกโรค จะต้องรับนาศพบฝังในป่าทันที เพราะกลัวโรคติดต่อ ต่อเมื่อ 3 ปีแล้วจึงขุดกระดูกขึ้นมาเผา ปัจจุบันการสวดศพใช้พระสวดมนต์ทั้งตอนเผา หรือฝัง

การเจ็บป่วย

ในเรื่องการเจ็บป่วยชาวกะเหรี่ยงที่บ้านสะเนฟอง ยังคงมีความเชื่อในเรื่องผี ปัจจุบันก็ยังมียู๋ ถ้าเกิดเจ็บป่วย เขามักคิดว่าตนเองทำอะไรไม่ดี (ผิดผี) จะต้องมีการขอขมาโดยการบูชาผี มีการจัดอาหาร ไข่ไม้สานคล้าย ๆ รูปกะละมังเป็นตาเล็ก ๆ แล้วจัดหาอาหารใส่โดยมีข้าวสุก 3 ปั้น ดอกไม้ จำนวนเท่าใดก็ได้ มะเขือ ผัก ผลไม้ ต่าง ๆ เขาใส่กระจากที่สานไว้ แล้วนำใบวางว้าที่ทางแยกจะเป็นทางสามแพร่ง หรือสี่แยก หรืออาจเป็นทางลงใบทำน้ำก็ได้ และคนทำพิธีกรรมอันนี้จะต้องเป็นพ่อบ้านหรือคนเฒ่า หมอผี ที่ชาวบ้านศรัทธาเป็นผู้ทำพิธีกรรมให้

ผู้ประกอบพิธีกรรม

โม่ ภาษายไทยเรียกว่า คนทรงเจ้า ในหมู่บ้านยังคงมียู๋ โม่มีไว้เพื่อทำพิธีกรรมทางด้านไสยศาสตร์ เช่น การสะเดาะเคราะห์ ดูโรคชะตา การทำนาย และการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เครื่องบูชาผี รูป เทียน ดอกไม้ เงิน 1 สลึง เป็นค่ายกครู ในการทรงเจ้า โม่จะต้องมีพี่เลี้ยง เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลเทียนไขมาหัดดับ เพราะถ้าเทียนดับจะทำให้ร่างคนทรงตาย หรือมีอันเป็นไป เช่น บ้า สติพินเพื่อนเขาเชื่อว่าถ้าเทียนดับก็จะทำให้ดวงวิญญาณออกจากร่างไปโดยไม่กลับมาเข้าร่างอีกเลย เมื่อโม่จุดธูป 9 ดอก แล้วโม่ก็รอที่จะให้ดวงวิญญาณเข้าร่างของตน (วิญญาณผีที่เชิญรลลภ เรื่องเจ็บป่วย ฯลฯ) เมื่อโม่หายออกมาแล้วว่าเป็นอะไร ก็จะบอกวิธีแก้หรือวิธีใดจึงจะดีและพ้นเคราะห์กรรม

หัวหน้าเผ่า (เป็นชื่อเรียกรวมทั้งหมอผี หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำทางไสยศาสตร์ ในสมัยก่อน) หรือปัจจุบันเรียกว่า เต็งกู (เซงกู) ทำหน้าที่เหมือน

หมอผีสมัยก่อน เป็นผู้นำในการเลี้ยงผี หรือเซ่นไหว้ผีเป็นการกระทำของชุมชน โดยชาวบ้านทั้งหมดมารวมกันที่เต็งกู และเต็งกูจะทำพิธีโดยจะไปหาที่ต้นไม้ใหญ่ ขึ้นอยู่กับเต็งกู (เต็ง แปลว่า ไม้ กู แปลว่า หัวหน้า) ปัจจุบันในหมู่บ้านก็ยังมีเต็งกู ชื่อ นางเซ็ง เสดะพันธ์ การเป็นเต็งกูนั้นโดยการสืบสายโลหิต คือถ้าสามีเป็นเต็งกูแล้วตายลง ผู้สืบทอดต่อมาคือ ภรรยา และเมื่อภรรยาตายลง ก็มีบุตรสืบทอดต่อไป ถ้าครอบครัวไหนเป็นเต็งกู ก็จะเป็นต่อ ๆ มาหลายชั่วอายุคน เต็งกูมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรม ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการที่ชาวบ้านจะไปทำบุญหรือทำพิธีทางไสยศาสตร์ จะต้องบอกเต็งกู เพื่อไปประกอบพิธีกรรมให้ทุกครั้ง

6. ระบบอนามัยและสาธารณสุข

ในการรักษาอนามัยและสาธารณสุขนั้น ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนพ่องนั้นก็คล้ายกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ คือ มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่ค่อยสนใจพิธีพิธีอันเนื่องมาการรักษาอนามัย ความเป็นอยู่ การรักษาพยาบาล อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ การสระผม แปรงฟัน การใช้ส้วม การคลอดบุตร การคุมกำเนิด จะขอกกล่าวดังต่อไปนี้

การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล

ในหมู่บ้านสะเนพ่องเรื่องสุขภาพอนามัยของชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไปนั้นจะดี เนื่องจากเขาจะทำงานหนักเป็นประจำ ทำให้สุขภาพแข็งแรง ไม่ค่อยเจ็บป่วย แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ยังเจ็บป่วยด้วยไข้ป่า (มาเลเรีย) ซึ่งแต่ก่อนเป็นโรคที่ร้ายแรงมาก ถ้าเป็นมาก ๆ จะตาย ชาวกะเหรี่ยงจะไม่รู้ว่าเกิดจากอะไร คิดว่าเป็นการผี ผีเข้า จึงลงโทษ จนเมื่อได้รับคำแนะนำป้องกันการเกิดโรคจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ครู ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้าน อัตราการตายด้วยโรคมาเลเรียจึงลดน้อยลง และอีกโรคคือ โรคท้องร่วงนั้นเป็นกันมาก ทั้งนี้เพราะชาวกะเหรี่ยงจะดื่มน้ำในถ้วย

รอยไม่ตมให้สุกเสียก่อน นอกจากนั้นก็มีโรคหวัด บวดหัว บวดท้อง ซึ่งไม่ร้ายแรง
มากนัก

โรคต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในการรักษาสุขภาพ
อนามัย การรักษาความสะอาดของร่างกาย การดื่มน้ำ การติดต่อและการแพร่โรค
(ไม่ใช้ส้วมซึม) การกินอาหารที่ไม่เป็นประโยชน์ ขาดสารอาหารจากพวกเนื้อสัตว์
(ข้อห้ามเลี้ยงเบ็ด ไข่ หมู) จึงทำให้ร่างกายของชาวกะเหรี่ยงไม่แข็งแรง และ
เกิดโรคได้ง่าย

การรักษาโรค

ก่อนนี้เมื่อชาวกะเหรี่ยงเจ็บป่วย มักจะไปหาหมอผี เพื่อรักษาโรค หมอผี
จะนั่งทางในแล้วบอกว่าผีคนผี หรือถ้าเป็นไข้ (มาเลเรีย) มีอาการจับไข้หนาวสั่น
เป็นเวลา หมอผีบอกว่าผีเข้า ต้องทำพิธีไล่ผีออกจากร่างคนป่วย รดยาให้คนไข้นอน
ลง หมอผีจะนั่งทำพิธีสวดคาถา (มีขันทัน เทียน) จุดเทียนแล้วท่องคาถาหยุดเทียน
ลงไปบนน้ำ แล้วเอาก้านมะยมมากำมือ เพื่อเอาไว้พรมน้ำมนต์ลงบนร่างคนป่วย
หมอผีท่องคาถาให้ผีออกจากร่าง และถ้าไม่ออก หมอผีก็มีแข่งไม้พาดลงไปในร่าง
คนป่วย คนป่วยจะร้องและหนาวสั่น จนบางคนหยุดร้องแล้วแน่นิ่งไป หมอผีก็เข้าใจ
ว่าผีออกแล้ว การรักษาแบบนี้ถ้าอาการหนักก็จะตาย เพราะไม่ทราบว่า เป็นโรคอะไร
แน่ บางคนก็ซื้อยากินเอง บางคนก็รักษาด้วยสมุนไพร เนื่องจากเคยรักษามาก่อน
และถ้ารักษาไม่หายก็จะไปหาเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หรือไปหาครู
ตำรวจตระเวนชายแดน ขอยากิน และถ้าเจ้าหน้าที่เหล่านี้ เห็นว่าอาการหนักจึงจะ
พาไปโรงพยาบาล ชาวกะเหรี่ยงจะไม่นิยมไปรักษาที่โรงพยาบาล หรืออนามัย เพราะ
การคมนาคมไม่สะดวกและเสียค่าใช้จ่ายมาก

ยาแก้ปวดที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมมาก เช่นเดียวกับคนไทยในชนบทหรือที่บ้าน
ไร่ป่า คือ ยาต้มจาก ผู้วิจัยสังเกตว่าชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากจะมีไข้ประจำบ้านและ
กินทุกวัน เขาบอกว่า เมื่อไม่ได้กินยาต้มแล้วจะไม่มีความทำงานเหมือนคนตาย แต่

พอกินเข้าไปรู้สึกสดชื่น หายปวด หายเจ็บ ยาที่มารับรักษาโรคได้ทุกอย่าง เช่น บวดหัว บวดท้อง บวดฟัน ฯลฯ ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านว่าเมื่อเจ็บป่วยแล้วนิยมรักษาโรคกับใคร พอจะแยกตามตารางข้างล่าง

ตารางที่ 9 การรักษาพยาบาลในหมู่บ้านสะเนพ่อง

การรักษาพยาบาล	ร้อยละ
หมอผี	45.86
หมอแผนโบราณ สมุนไพร	27.34
เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนา ฯ ครู	20.30
โรงพยาบาลสังขละบุรี	6.40
รวม	100

(ที่มา : จากการสัมภาษณ์กะเหรี่ยงบ้านสะเนพ่อง : 2533)

ตารางที่ 10 โรคที่พบบ่อยในเด็กแรกเกิด - 15 ปี ในหมู่บ้านสะเนพ่อง

โรค	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ท้องร่วง	13	46.33
มาเลเรีย	12	40.34
ไข้หวัด	4	13.33

(ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา : ธันวาคม : 2533)

จะเห็นว่าโรคที่พบมากในเด็กนั้นเป็นโรคท้องร่วงมีจำนวนร้อยละ 46.33 ทั้งนี้เนื่องมาจากในหมู่บ้านนี้ดื่มน้ำในลาห้วยซึ่งไม่ได้ต้มสุกก่อน และชาวบ้านก็ทราบว่า ถ้าไม่ต้มน้ำดื่มจะทำให้เป็นโรคท้องร่วงได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวบ้านไม่เห็นความจำเป็นในการต้มน้ำดื่ม และเขาก็เคยชินกับการปฏิบัติเช่นนี้มานาน และเห็นว่าการต้มน้ำยุ่งยาก ไม่สะดวก เสียเวลา สิ้นเปลืองเชื้อเพลิง

โรครองลงมาได้แก่ มาเลเรียมีจำนวนร้อยละ 40.34 ทั้งนี้เนื่องมาจากชาวบ้าน ไม่ยอมนอนกางมุ้ง มีจำนวนร้อยละ 80.4 เขาบอกว่าอดีต ร้อน และบางที่นอนไม่หลับ เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาบอกว่า ต้องนอนกางมุ้งยุ่งจะได้ไม่กัด เพราะว่ายุ่งกลายเป็นตัวนำเชื้อโรคมาเลเรียมาสู่คน

ไข้หวัดมีจำนวนร้อยละ 13.33 เมื่อเป็นไข้หวัดก็ไปหายาที่เจ้าหน้าที่พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา ครู ตำรวจตระเวนชายแดน

อาหาร

อาหารที่ใช้บริโภคประจำวันมักมีสารอาหารไม่ครบทุกหมู่ ชาวบ้านมักบริโภคอาหารประเภทข้าวสวย น้ำพริก ผักสดหรือผักต้ม น้ำพริกกะเหรียงจะตากกับกะปิมอดู หรือ อาจจะทำพริกกับน้ำละลายรดขมิ้นสักระยะ หรืออาจใส่ปลาแร่ด้วยก็ได้ น้ำพริกกะเหรียงนั้นเผ็ดมาก เพราะเขาใช้พริกกะเหรียงตากเป็นกะ ๆ มีผักริมที่นิยมจิ้มน้ำพริก คือ ผักกูด ซึ่งหาได้ตามลาห้วย มะเขือ บวบ ซึ่งปลูกไว้บริเวณบ้าน และอาหารจากพวกเนื้อสัตว์นั้นนาน ๆ จึงจะได้รับประทาน เพราะต้องเดินทางไปซื้อในอำเภอสังขละบุรี หากมีเงินก็จะได้กิน แต่ชาวบ้านก็มีเนื้อปลาบริโภคแทน ส่วนมากชาวบ้านจะขาดอาหารประเภทเนื้อสัตว์ เพราะในหมู่บ้านห้ามเลี้ยง และสัตว์ป่าก็ห้ามล่า เพราะอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

เครื่องปรุงรส ชาวกะเหรี่ยงนั้นนิยมใช้เกลือเม็ด กะปิมอญ บลาร้าแห้ง
เอามาทอดหั่นพริกแล้วบีบมะนาว และสิ่งที่ชาวบ้านขาดไม่ได้ในการทำกับข้าว คือ
ผงชูรส

น้ำดื่มน้ำชา

ดังที่กล่าวมาแล้ว ชาวกะเหรี่ยงมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมห้วย ริมลำธาร
และหมู่บ้านสะเน่พ่องมีห้วยน้ำเพราะค้ำไหลผ่านตลอดปี และในหน้าแล้งน้ำก็ไม่มีแห้ง
เพียงแต่ตื้นเขินบ้าง ชาวบ้านทุกคนจะอาบน้ำที่ลำห้วยนี้ รวมถึงการซักล้าง น้ำใน
ลำห้วยมีลักษณะใส เย็น สะอาดมาก ชาวบ้านจึงใช้น้ำห้วยนี้เพราะอยู่ไม่ไกล
ชาวบ้านจะชุมนุมกันทุกเย็น

การดักน้ำจากลำห้วยมาใช้น้ำในบ้านเรือน เขาจะดักน้ำใส่บิ๊บ แล้ววางเทินไว้
บนศิรชะ เขาจะไม่ใส่กระเบื้อง ไม้หิ้วหรือแบกแต่อย่างใด ถ้าเป็นของที่หนักมาก ๆ
เขาจะใส่หิ้ว (ลักษณะเป็นไม้สานเป็นตารางรูปยาวรี) แล้วใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าถุง
คล้องไว้ข้างหลัง แล้วมีสายมาคล้องเข้ากับแขนทั้งสอง ทาให้เขาสามารถนำสิ่งของ
ไปได้มากเป็นการช่วยผ่อนแรงไปในตัว

ภาชนะที่เขาใช้เก็บน้ำ คือ ร่อง ถึงกลลอนน้ำมันขนาด 2 ลิตร ซึ่งล้าง
ให้สะอาดหรือบิบน้ำมันแล้วตัดผาออก บ้านที่ใช้ร่องมีไม้กั้นหลัง ส่วนใหญ่จะใช้ถังน้ำมัน
หรือบิ๊บ เขาจะดักน้ำใช้แค่วันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เพราะว่าบ้านอยู่ใกล้ลำห้วย จะดัก
เมื่อไรก็ได้ ตอนเย็นเขาต้องไปอาบน้ำที่ลำห้วยทุกวัน ซักเสื้อผ้า แล้วดักน้ำมาตอน
จากกลับบ้าน และทุกบ้านจะมีขันน้ำอลูมิเนียมสำหรับดื่มและต้อนรับแขก

น้ำที่ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นิยมดื่มได้แก่ น้ำห้วย ซึ่งดักใส่ร่อง บิ๊บ กลลอน
น้ำมัน ไว้ใช้ดื่มและปรุงอาหาร หุงข้าว อดนมผ่านการต้มและมีบางครั้งอบครวที่ต้ม
น้ำดื่ม แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ไม่เป็นโรคนี้ จะมียกแต่โรคท้องร่วง แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อย
มีปัญหาน้ำดื่ม น้ำชา เพราะเขาเคยชินกับสภาพนี้มานาน

ตารางที่ 11 น้ำดื่มน้ำาบ้านหมู่บ้านสะเนฟอง

ประเภทน้ำ	จำนวนครอบครัว	ร้อยละ
น้ำห้วย	30	75
น้ำดื่ม	7	17.5
น้ำดื่มและน้ำห้วย	3	7.5
รวม	40	100

(ที่มา : จากการสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟอง : 2533)

น้ำที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ดื่ม ส่วนใหญ่ได้แก่ น้ำห้วย และดื่มโดยไม่ผ่านการต้มในจำนวน 40 ครอบครัว เป็นจำนวนครอบครัวที่ดื่มน้ำห้วยร้อยละ 75 ที่เหลือนั้น ดื่มน้ำบ้างไม่ดื่มน้ำบ้าง

การอาบน้ำ

โดยปกติแล้วชาวกะเหรี่ยงจะอาบน้ำวันละ 1 - 2 ครั้งเป็นประจำ เพราะบ้านอยู่ใกล้ลำห้วย จะอาบน้ำเมื่อไรก็ได้ ในฤดูหนาวแม้ว่าอากาศจะหนาวจัด เขาก็จะอาบน้ำแต่เช้า และอาบน้ำตอนเย็น ชาวบ้านจะมาอาบน้ำที่ลำห้วยนี้ทุกคน เพราะเขาไม่มีห้องน้ำที่บ้าน ผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุงกระโจมอกอาบน้ำ และผู้ชายจะนุ่งผ้าขาวม้าหรือนุ่งกางเกงानตัวเดียว เด็ก ๆ จะแก้ผ้าอาบน้ำทั้งหญิงและชาย ก่อนนี้ใช้ขมิ้นถูตัว แต่ปัจจุบันใช้สบู่ที่ขายตามท้องตลาด รดขมิ้นไม่เลือกว่าเป็นยี่ห้อใด แล้วแต่ความพอใจและราคาก็ไม่แพงด้วย

การสระผม

ในเรื่องการรักษาความสะอาดของผม หรือการสระผม ชาวกะเหรี่ยงนั้น สระผมไม่ค่อยบ่อย แต่ถ้าเป็นเด็ก ๆ มักจะชอบสระผม เพราะชอบเล่นน้ำ ส่วนมาก ใช้แชมพูสระผม ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็สระอาทิตย์ละครั้งหรือสองครั้ง คนสูงอายุมักจะไม่ค่อย สระผม บางทีอาทิตย์ละครั้ง ผู้หญิงมักจะไว้ผมยาวแต่ละคนผมยาวไม่ต่ำกว่าครึ่งหลัง บางคนก็มีเหา เนื่องจากไม่ค่อยรักษาความสะอาดเท่าที่ควรหรืออาจจะติดลูกที่ใบ รวงเรียน และไม่มีกาจัดเหาแต่อย่างใด

การแปรงฟัน

ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่รู้จักการรักษาความสะอาดฟัน เมื่อก่อนเขาใช้เกลือ ขี้เถ้า และใช้มือถู ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ยาสีฟันและแปรงสีฟัน แต่ในครอบครัวหนึ่ง จะมีไม่ครบทุกคน คนที่ใช้แปรงสีฟันก็คือ เด็กและผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุมักจะไม่ค่อยใช้ แปรงสีฟัน เพราะเขากินหมาก ชาวกะเหรี่ยงถึงแม้ว่าจะรู้จักใช้แปรงสีฟันกันทุกครัว เรือน แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องมีแปรงและยาสีฟันใช้เป็นประจำ ส่วนใหญ่ผู้ที่ใช้ ยาสีฟันเป็นประจำได้แก่วัยรุ่น ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา อ่านหนังสือ และเขียนหนังสือ ไปได้ เพราะเขาเคยผ่านการเรียนหนังสือ ครูที่โรงเรียนก็สอนให้รักษาความ สะอาดร่างกายทุกส่วน ตั้งแต่เรื่องการรักษาอนามัย การอาบน้ำ สระผม แปรงฟัน ตัดเล็บ ในเรื่องการรักษาความสะอาดร่างกายเท่าที่สังเกต ไม่ค่อยสะอาดเท่าใด เพราะเสื้อผ้าที่เด็ก ๆ ใส่ นั้นมักสกปรก และบางทีก็มีเชื้อราขึ้นที่เสื้อ สมัยก่อนชาว กะเหรี่ยงทำความสะอาดเสื้อผ้า โดยการใส่เปลือกไม้เถาสะบ้า หรือใบสับรด ซัก เสื้อผ้า แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ผงซักฟอกที่มีขายตามท้องตลาด เช่น บรีส แฝบ ฯลฯ เข้าไปในหมู่บ้าน โดยการนำของเจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้าไปประจำอยู่ในหมู่บ้าน นำมาซักเสื้อผ้าที่สกปรกแล้วซักได้ขาวกว่า จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงหันมาใช้ผงซักฟอก กันทุกครัวเรือน

การใช้ส้วม

ในเรื่องการใช้ส้วม แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเคยเข้าไปแนะนำในเรื่องการรักษาความสะอาดและสุขอนามัย และได้บอกว่าการมีส้วมนั้นมีประโยชน์ คือไม่ต้องวิ่งเข้าป่าในเวลากลางคืน อาจจะโดนงู หรือแมลงกัดต่อยและช่วยรักษาความสะอาดบริเวณบ้าน ป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค แต่ปรากฏว่ามีเพียง 2 ครอบครัวที่ใช้ส้วมขี้มึนน้ำราด ถึงแม้ว่าชาวกะเหรี่ยงจะทราบและเข้าใจถึงประโยชน์และความสะดวกสบายของการมีส้วม เขาก็ไม่ทำส้วม เพราะว่าเขาไม่มีเงินที่จะซื้ออุปกรณ์การก่อสร้างส้วม เขาถือว่าไม่จำเป็น เคยชินกับการวิ่งเข้าป่า เสียเวลามาตักน้ำราดส้วม แต่ก็มีครอบครัวที่ใช้ส้วมหลุมไม่ต้องใช้น้ำราด 15 ครอบครัว

การคลอดบุตร

ในหมู่บ้านไม่มีสถานอนามัย แต่มีอยู่ที่หมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งต้องเดินไปอีก 15 กิโลเมตร และเมื่อเด็กเกิดก็จะทำคลอดโดยหมอต้าแย จากการที่ผู้วิจัยถามผู้ที่แต่งงานและมีบุตรแล้วจำนวน 30 ครอบครัว มักจะคลอดบุตรที่บ้าน ไม่ได้ไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัย จะคลอดกับหมอต้าแย ซึ่งมีอยู่ 2 คนในหมู่บ้าน

ผู้หญิงกะเหรี่ยงนั้นไม่รู้จักรักษาฝากท้อง ปัจจุบันพอจะรู้บ้าง และเนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก จึงทำให้เมื่อเจ็บท้อง สามีก็จะไปตามหมอต้าแยมาดูแล และไม่มีรถที่จะไปโรงพยาบาลจะต้องเดินออกไปอีก 9 กิโลเมตรถึงปากทางแล้วเข้าไปในอำเภออีก 6 กิโลเมตร ซึ่งลำบากมาก พอเจ็บท้องหาหมอต้าแยง่ายกว่า แต่ถ้ามีอะไรผิดปกติจึงจะไปโรงพยาบาล ผู้วิจัยถามว่าหมอต้าแยนั้นเรียนมาจากใคร และเชื่อถือได้หรือไม่ เขาตอบว่าเขาเรียนจากผู้ที่เป็นหมอต้าแยคนก่อน และก็เห็นว่าคลอดกับหมอต้าแยก็ปลอดภัยดี

หมอต้าแยจะเดินทางไปที่บ้านของหญิงมีครรภ์ ฝ่ายญาติและสามีของหญิงก็เตรียมเครื่องมือต่าง ๆ ำให้พร้อม เช่น ฝิวไม้ไผ่ สำหรับำช้แทนมีด เพื่อตัดสายสะดือเด็กทารก และหินก้อนรตพอบระมาณ รดยน้ำไปเผาไฟ เสียก่อนและห่อด้วยผ้า แล้วจึงนำมาบระคบที่หน้าห้องภายหลังจากการคลอด เพราะเป็นการช่วยบรรเทาความเจ็บปวดได้ดี

เมื่อขณะที่เจ็บท้องมาก หญิงมีครรภ์จะนั่งหรือครึ่งนั่งครึ่งนอนใกล้เตาไฟ และดึงเชือกหรือรอนเชือกไว้กับไม้ไผ่ได้หลังคาเรือน การทำเช่นนี้เชื่อว่าจะทำให้คลอดง่าย และบรรเทาความเจ็บปวดเช่นกัน และในขณะที่เดียวกันหมอต้าแยช่วยบีบบริเวณหน้าท้องเบา ๆ เพื่อให้เด็กในครรภ์หัวลงน่ำบ่าปกติ

ภายหลังจากเด็กคลอดออกมาแล้ว ก็ทำการตัดสายสะดือเด็กด้วยฝิวไม้ไผ่ รดยน้ำไม่มีการขมวดสายสะดือ เมื่อตัดสายสะดือเด็กเสร็จแล้ว ก็จะหิ้วเด็กในลักษณะห้อยหัวลง แล้วให้เด็กร้อง แต่ถ้าไม่ร้องก็จะตีกันเด็กจนร้อง เมื่อเด็กร้องก็จะนำเด็กไปล้างด้วยน้ำเย็น เพื่อล้างไขมันตามตัวเด็กออกแล้วก็ห่อเด็กด้วยผ้า เสร็จแล้วจะนำเด็กออกไปวางใกล้กับเตาไฟเพื่อให้ได้รับความอบอุ่น

สายสะดือที่ตัดแล้วและรกก็จะถูกนำห่อไว้บนห่อผ้า และนำไปใส่ไว้บนกระบอกไม้ไผ่ เสร็จแล้วบิดาเด็กก็จะนำกระบอกไม้ไผ่นั้นไปฝังไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่ หรือไปแขวนไว้บนกิ่งของต้นไม้ใกล้หมู่บ้าน และหมอต้าแยจะอยู่ไปอีกเพื่อให้สายสะดือหลุด ตั้งชื่อ ผูกข้อมือ เรียกขวัญ พ่อแม่ทำขวัญเด็กทารกแล้วก็พาหมอบส่งบ้าน และจะให้ดอกไม้ รูป เทียน และเงินแล้วแต่จะนำให้ ส่วนแม่ก็ต้องอยู่ไฟต่อไปอีก 2-3 สัปดาห์ การอยู่ไฟ ถ้ามีแกลบ ก็ใส่เตาหรือฟืนให้ระอุอยู่ตลอดเวลา พอครบกำหนดก็ลาไฟ แต่ถ้าไม่มีเตาก็ใช้ก้อนหินรตเผาไฟให้ร้อนจัดำช้ผ้าห่มแล้วทับหน้าท้อง

เด็กทารกกะเหรี่ยงนั้นจะค้มน้ำนมมารดาจนรต เขามำให้ค้มนมกระบ้อง เพราะเขามำไม่มีเงินซื้อให้กิน และมารดาให้นมจนเด็กอายุ 2-3 ปี

ปัจจุบันการคลอดบุตรนั้นก็ยังคงใช้หมอต้าแยอยู่ แต่ก็มีส่วนที่เดินทางไปตรวจที่โรงพยาบาลแล้วเอายามากิน แต่ถ้าต้องเสียเงินมากเขาก็จะไม่ไปอีก เพราะเขาถือว่าสิ้นเปลือง แม้ว่าชาวกะเหรี่ยงจะได้รับบัตรสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย เขาก็ยังคงคลอดกับหมอต้าแย เพราะการเดินทางไปโรงพยาบาลไม่สะดวกลำบาก แต่เขาก็จะไปเอายามาบำรุงหลังคลอด

การคุมกำเนิด

ผู้หญิงในหมู่บ้านจะเริ่มแต่งงานตั้งแต่อายุ 14-25 ปี ผู้วิจัยพบว่ามีจำนวนภรรยาที่อายุ 15 - 44 ปี คุมกำเนิดจำนวนร้อยละ 16.67 และไม่คุมกำเนิดมีจำนวนร้อยละ 83.33 ที่หญิงมีสามีและมีบุตรไม่นิยมคุมกำเนิด เพราะว่าเกี่ยวกับความเชื่อเป็นการขัดขวางเด็กไม่ให้เกิด จะทำให้ภพหน้าไม่มีบุตร เป็นความเชื่อที่ทำให้กะเหรี่ยงไม่ยอมเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการคุมกำเนิด แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาแนะนำให้ทราบถึงผลดีผลเสียของการมีบุตรมาก และแนะนำให้ไปทำหมันฟรี ก็ยังไม่ค่อยมีใครต้องการไปทำหมัน ชาวบ้านจะกินยาคุมในตอนที่ไม่ต้องการบุตร

ตารางที่ 12 การคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	ร้อยละ
คุมกำเนิด	16.67
ไม่คุมกำเนิด	83.33
รวม	100

สรุปว่าหมู่บ้านสะเนพงษ์ยังล้าหลังอยู่มาก ทั้งชาวบ้านก็ไม่สนใจที่จะศึกษาหาความรู้ในการทามาหากิน เคยปลูกพืชชนิดใดก็ปลูกชนิดนั้นและไม่พยายามที่จะรับความคิดสมัยใหม่เข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน จึงไม่มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการเกษตร เขาจะใช้วิธีแบบดั้งเดิม

ในด้านสุขภาพอนามัยก็ยังไม่มีการพัฒนาตนเอง ยังคงดื่มน้ำห้วย ไม่มีส้วมใช้ การคลอดบุตรก็คลอดกับหมอต้าแย ไม่นิยมไปคลอดที่โรงพยาบาล เพราะไม่คุ้นกับโรงพยาบาล และการเดินทางก็ไกลจากหมู่บ้าน ต้องเดินข้ามเขาเป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร

ด้านการคมนาคมติดต่อกับบุคคลภายนอกไม่สะดวก ทางเข้าหมู่บ้านไม่มีทางรถยนต์ และมีแนวโน้มว่าทางราชการทหารกำลังมีโครงการตัดถนนเข้าหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2535 นี้ หมู่บ้านสะเนพงษ์อาจจะพัฒนาว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งยังล้าหลังอยู่มาก